

Academiejaar 2012 - 2013

EERSTE ZITTIJD

Universiteit Antwerpen
Instituut voor Onderwijs- en Informatiewetenschappen

ONDERWIJS BINNEN DE MUREN VAN DETENTIE

**Een onderzoek naar het profiel en de motieven van gedetineerden die onderwijs
volgen in de gevangenissen van Turnhout, Wortel en Hoogstraten**

An Pijnaerts

Masterproef voorgelegd met het oog op
het behalen van de graad van master in
de Opleidings- en
Onderwijswetenschappen

Promotor: Prof. Dr. G. Lauwers

Abstract

Achtergrond: De laatste jaren gaat er steeds meer aandacht uit naar het zinvol invullen van de detentietijd van gedetineerden. Re-integratie in de samenleving is een doelstelling van de strafuitvoering. Onderwijs is één van de vijf beleidsdomeinen die, binnen het Strategisch Plan Hulp- en Dienstverlening, helpt om deze doelstelling te realiseren.

Doelstelling: Het opzet van dit onderzoek was enerzijds inzicht krijgen in de persoons- en detentienkenmerken van gedetineerden die onderwijs volgden in de gevangenis. Anderzijds verricht deze studie onderzoek naar de motieven bij gedetineerden om onderwijs te volgen en barrières om geen onderwijs te volgen.

Design: Er werd een cross-sectioneel onderzoek uitgevoerd.

Selectie criteria: 640 gedetineerden die in de gevangnissen van Hoogstraten, Turnhout en Wortel verbleven kregen de vragenlijst aangeboden. 48 gedetineerden werden uitgesloten van het onderzoek wegens tucht, penitentiair verlof of veiligheidsredenen.

Data verzameling en analyse: 249 gedetineerden namen deel aan het onderzoek. Via een vragenlijst werd gepeild naar persoonskenmerken, detentienkenmerken en motivatie. Alle vragen werden op descriptief niveau geanalyseerd en in frequentietabellen of grafieken weergegeven.

Resultaten: Het onderzoek toont aan dat er geen significante verschillen zijn tussen gedetineerden die onderwijs volgen en die geen onderwijs volgen voor wat betreft persoonskenmerken. Strafmaat, detentiestatuut en de duurtijd dat gedetineerden in de gevangenis verblijven zijn wel significant. Gedetineerden die onderwijs volgen zijn vooral intrinsiek gemotiveerd. Werk wordt ervaren als de grootste belemmering om geen onderwijs te volgen.

Conclusie: Bij de uitbouw van een onderwijsaanbod moet bijzondere aandacht uitgaan naar de laaggeschoolde gedetineerden. Beroepsgerichte en maatschappij georiënteerde opleidingen krijgen extra aandacht bij de uitbouw van het onderwijs aan gedetineerden.

Trefwoorden: Beroepsgericht, gedetineerden, motivatie, onderwijs, re-integratie, recidive.

Inhoud

Inleiding en probleemstelling	4
1 Literatuuronderzoek.....	6
1.1 Zoekstrategie	6
1.2 Detentie doorheen de jaren.....	8
1.3 Situering van het onderwijs aan gedetineerden in Vlaamse en Brusselse gevangenissen.....	10
1.4 Impact van onderwijs aan gedetineerden op re-integratie en recidive	12
1.5 Motivatie	13
2 Methodologie	17
2.1 Onderzoeksdesign en steekproef	17
2.2 Gegevensverzameling	19
2.3 Data-analyse	20
2.4 Methodologische kwaliteit van het onderzoek	20
2.5 Deontologische aandachtspunten	21
3 Resultaten	22
3.1 Profiel van gedetineerden die aan onderwijs deelnemen.....	22
3.2 Onderwijsmotieven van gedetineerden	25
3.3 Barrières om deel te nemen aan onderwijs.....	27
3.4 De recidive-cursist.....	28

4	Discussie	29
	Conclusie	32
	Literatuurlijst	33
	Bijlagen	36

Inleiding en probleemstelling

Artikel 26 uit de Universele Verklaring van de Rechten van de Mens stelt dat onderwijs een fundamenteel recht is van alle burgers. Zoals vermeld in de missie van het Strategisch Plan Hulp- en Dienstverlening aan gedetineerden, hebben ook gedetineerden recht op onderwijs. Het idee achter dit plan is dat gedetineerden door hun detentie het recht op vrijheid verliezen, maar hun andere grondrechten blijven behouden. Een belangrijke vernieuwing in het decreet van 15 juni 2007 betreffende het volwassenenonderwijs (verder vermeld als het decreet volwassenenonderwijs) is het ondersteunen van de Centra bij het aanbieden van onderwijs in de Vlaamse en Brusselse gevangenissen. Om deze opdracht te realiseren maakt de Vlaamse Regering jaarlijks 650 000 euro vrij (Vlaamse overheid, 2010). België telt momenteel 32 gevangenissen waarvan 18 in Vlaanderen en Brussel. Op 1 maart 2013 verbleven 11 732 gedetineerden in de Belgische gevangenissen (Federale Overheidsdienst Justitie, 2013). In januari 2010 verscheen de tussentijdse evaluatie van het decreet volwassenenonderwijs. Een afzonderlijk rapport ‘onderwijs aan gedetineerden’ werd hierin opgenomen. Dit rapport toont aan dat het onderwijs aan gedetineerden de laatste jaren sterk gegroeid is. De impact van het Strategisch Plan Hulp- en Dienstverlening en de komst van de onderwijscoördinatoren liggen mee aan de basis van deze groei. In 14 van de 18 gevangenissen wordt een aanbod vanuit de Centra voor Basiseducatie voorzien. Voor de Centra voor Volwassenenonderwijs [CVO] zijn het aantal lesplaatsen in de gevangenis ten opzichte van 2007 verdubbeld (van 13 lesplaatsen in 2007 naar 29 in 2009). 65 % van de opleidingen die de Centra voor Basiseducatie aanbieden in de gevangenissen bestaan uit de studiegebieden Nederlands tweede taal (40 %) en Maatschappijoriëntatie (25 %). Van de 31 studiegebieden die de CVO's aanbieden, worden er 11 aangeboden in de gevangenissen. Talen, algemene vorming, bouw, informatie- en communicatietechnologie [ICT] en Nederlands tweede taal worden het meest aangeboden. In het rapport wordt eveneens een profiel opgenomen van gedetineerden die participeerden aan het kwalificerend aanbod van de CVO's. Zo bleken gedetineerden in de leeftijdscategorie 25 tot 29 en 35 tot 39 jaar vaker deel te nemen aan het onderwijs in de gevangenis. Onderwijsdeelname nam af naarmate gedetineerden ouder zijn. Van de cursisten die zich inschreven voor het kwalificerend onderwijsaanbod bij de CVO's beschikten bijna 60 % over een diploma secundair onderwijs. Dit is een opvallende vaststelling. Studies tonen echter aan dat gedetineerden meer ongeschoold zijn in vergelijking met de rest van de samenleving. Gedetineerden scoren lager op lezen, schrijven en rekenen en vertonen vaker leer-, emotionele en gedragsstoornissen (Brazzell et al., 2009). Noors onderzoek (Hetland, Elkeland, Manger, Diseth, & Asbjørnsen, 2007) over de onderwijskenmerken van gedetineerden toont aan dat vooral jonge gedetineerden weinig scholing genoten. Daarnaast wordt de schoolcarrière van vele gedetineerden gekenmerkt door schoolse achterstand en vroege uitval (Costelloe, 2003). Het expliciet opnemen van het onderwijs aan gedetineerden in het nieuwe decreet volwassenenonderwijs toont aan dat Vlaanderen kiest voor een structurele inbedding van het

onderwijs aan gedetineerden. Onderwijs wordt gezien als een deel van de re-integratie van gedetineerden. Op een bepaald moment komt de gedetineerde opnieuw in de samenleving terecht. Zowel in het belang van de gedetineerde als in het belang van de maatschappij moet alles in het werk gesteld worden zodat deze re-integratie goed verloopt. (Christiaensen, 2007). Enerzijds biedt onderwijs gedetineerden de kans hun detentietijd op een zinvolle manier in te vullen. Kennis en vaardigheden kunnen bijgeschaafd worden wat een positief effect heeft op de eigenwaarde en het zelfrespect van gedetineerden. De aangeleerde kennis en vaardigheden maken eveneens dat gedetineerden sterker staan op de arbeidsmarkt. Tewerkstelling na detentie is een bepalende factor in het reduceren van recidive (Lockwood, Nally, Ho, & Knutson, 2012; Nally, Lockwood, Knutson, & Ho, 2012). Door het contact met leerkrachten en het volgen van reguliere opleidingen behouden gedetineerden een band met de samenleving wat eveneens een positief effect heeft op de re-integratie. Een andere vaststelling is dat criminaliteit aanzienlijke kosten met zich meebrengt. Niet alleen ten aanzien van het slachtoffer, maar ook ten aanzien van de maatschappij en de economie. Onderzoeken (Fuentes, Rael, & Duncan, 2010; Gaes, 2008; Sedgley, Scott, Williams, & Derrick, 2010) tonen aan dat het investeren in onderwijs aan gedetineerden een kostenbesparende oplossing is op lange termijn. De overheid is ermee gebaad om gedetineerden uit de gevangenis te houden. Het terugdringen van recidive is cruciaal om de stijgende gevangenispopulatie tegen te gaan en de daarmee gepaard gaande kosten.

Dit onderzoek schetst een profiel van gedetineerden die deelnemen aan onderwijs en hun motivatie in drie Vlaamse gevangenissen. Gedetineerden zijn een zeer heterogene groep met verschillende behoeften zowel op het vlak van leerinhouden, leermethoden en motivatie. Onderzoek naar het profiel van gedetineerden die onderwijs volgen en hun motivatie in Vlaanderen is schaars. Een goed inzicht in de doelgroep en kennis over de motivatie en barrières van gedetineerden om deel te nemen aan onderwijs is nodig. Planning van het aanbod moet gebaseerd zijn op een duidelijk theoretisch kader. Dit zijn de fundamenteen waarop een goed onderwijsbeleid verder uitgebouwd moet worden.

1 Literatuuronderzoek

Deze literatuurstudie geeft een brede schets weer van de wetenschappelijke basis van dit onderzoek. In een eerste deel wordt de zoekstrategie weergegeven die bepalend was welke studies opgenomen werden in deze literatuurstudie. In aanloop naar de eigenlijke literatuurstudie wordt eerst het detentiedenken doorheen de jaren kort geschetst. De feitelijke literatuurstudie omvat een algemene situering over wat al geweten is over het onderwijs aan gedetineerden in de Vlaamse en Brusselse gevangenissen. Daarnaast wordt een profiel geschetst van gedetineerden in Vlaamse en Brusselse gevangenissen op basis van bestaande onderzoeken. Een tweede deel geeft een beschrijving van de impact van onderwijs aan gedetineerden op de re-integratie van gedetineerden in de samenleving en de impact op recidive. Het derde en laatste luik gaat dieper in op de aspecten van motivatie en specifieke onderwijsmotieven bij gedetineerden waarop dit onderzoek gebaseerd is.

1.1 Zoekstrategie

Door een grondige zoekactie in de metadatabank Limo en de gecomputeriseerde bestanden Cochrane Library, ERIC (EBSCO), ScienceDirect, Springerlink en Web of Science werden alle relevante studies geïdentificeerd van januari 2007 tot oktober 2012. Er werd gezocht met de thesaurusterm:

'correctional education' en met vrije trefwoorden: *'program effectiveness'*, *'prison education'*, *'vocational education'*, *'rehabilitation'*, *'prison'*, *'recidivism'* en *'motivation'*. Diverse zoekcombinaties met bovenvermelde trefwoorden werden uitgetest met verschillende resultaten. Enkel de belangrijkste zoekcombinaties worden hierna besproken.

Afzonderlijke zoekacties in ERIC (EBSCO) met de zoekterm *'correctional education'* met de beperking *'peerreviewed'* leverde 152 resultaten op. Op basis van de inclusiecriteria werden zes bruikbare artikelen weerhouden. Het betreft zowel kwantitatieve onderzoeken als reviews: (I) Diseth, Eikeland, Manger, & Hetland, 2008; (II) Fuentes, Rael, & Duncan, 2010; (III) Lockwood, Nally, Ho, & Knutson, 2012; (IV) Nally, Lockwood, Knutson, & Ho, 2012; (V) Wade, 2007; (VI) Wheeldon, 2011. Dezelfde zoekopdracht in combinatie met *'program effectiveness'* leverde 36 resultaten op waarvan twee artikelen werden weerhouden (I) Brazzell et al., 2009; (II) Lewis, 2006.

In de databank ScienceDirect werd gezocht met de zoektermen *'prison education'* en *'recidivism'* met beperkingen *'criminal justice'*, *'juvenile justice'*, *'african american'*, *'offender'* en *'justice system'*. Dit leverde 40 artikelen op waarvan twee bruikbare artikelen werden weerhouden, één review (Gaes, 2008) en één retrospectief onderzoek (Ismailova, 2007).

In de databank Web of Science werd gezocht met de zoektermen *'prison'* en *'education'*. Dit leverde 204 resultaten op waarvan twee kwantitatieve onderzoeken werden weerhouden: (I) Manger, Eikeland, Diseth, Hetland, Asbjørnsen, 2010; (II) Sedgley, Scott, Williams, & Derrick, 2010.

Een zoekactie in de databank Limo met als zoekterm '*prison education*' leverde 173 resultaten op. Eén review (Esperian, 2010) en één kwantitatieve studie (Hetland et al., 2007) werden weerhouden. Een tweede zoekactie in de databank Limo met als zoektermen '*vocational training*', '*rehabilitation*' en '*prison*' leverde 312 resultaten waarvan twee studies werden weerhouden (I) Piotrowski & Lathrop, 2012; (II) Ward, 2009.

Via de sneeuwbalmethode op de referenties werden volgende studies opgenomen in de literatuurstudie (I) Eikeland, Manger & Asbjørnsen, 2009; (II) Boshier, 1983; (III) Manger, Eikeland, Asbjørnsen & Langelid, 2006; (IV) Costelloe, A, 2003; (V) Manger, Eikeland, & Asbjørnsen, 2012 en (VI) Parsons & Langenbach, 1993.

De weerhouden artikelen werden beoordeeld op hun methodologische kwaliteit (Burgers, Assendelft, & Everdingen, 2008; Vermeulen & Ubbink, 2009). Een beoordeling van de studiekwaliteit geeft enerzijds een indicatie weer van de sterkte van het bewijs en anderzijds kan het een standaard vastleggen voor verder toekomstig onderzoek (zie bijlage 1: tabel 5).

Taalrestricties zijn Nederlands, Engels, Frans, Duits en Spaans.

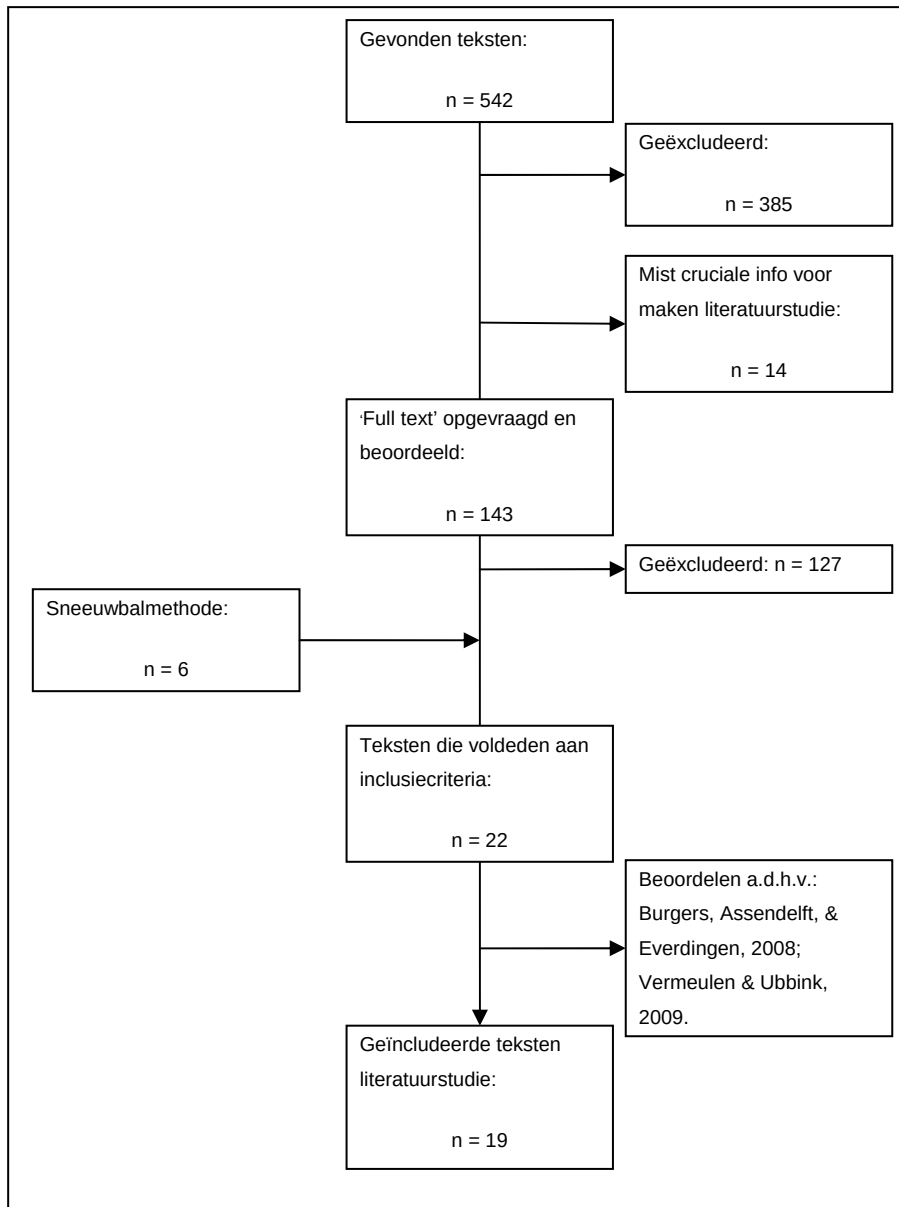
1.1.1 *Inclusiecriteria*

Enkel studies die betrekking hadden op volwassen gedetineerden (ouder dan 18 jaar) werden in de literatuurstudie opgenomen.

'*Rehabilitation*' heeft meerder betekenissen. Artikelen waarbij herstelgericht gerelateerd werd met een herstelgerichte re-integratie in de samenleving werden weerhouden. Enkel artikelen die als resultaat onderwijs, tewerkstelling, recidive of motivatie hadden werden weerhouden.

1.1.2 *Exclusiecriteria*

Artikelen die betrekking hadden op educatie en opleiding van het penitentiair personeel werden geëxcludeerd.

Figuur 1. Proces van de geselecteerde studies.

1.2 Detentie doorheen de jaren

De gevangenis is een specifieke locatie waar mensen geplaatst worden voor strafuitvoering. Het denken over de doelstellingen van detentie veranderde sterk doorheen de tijd. Het concept van strafuitvoering, zoals dit vandaag de dag gekend is krijgt vorm in 1830 onder leiding van Edouard Ducpétiaux. Veroordeelden worden aan een disciplinerend regime onderworpen. Morele verbetering door religieuze oefening en individuele afzondering zijn de hoekstenen van Ducpétiaux's gevangenisregime. Op 31 mei 1888 wordt de Belgische Wet Lejeune uitgewerkt. Het systeem van voorwaardelijke invrijheidstelling doet zijn intrede. Dit heeft tot gevolg dat gedetineerden tijdens en na detentie beter opgevolgd worden. Er wordt afgestapt van het cellulair ideaal en via begeleiding wordt re-integratie van gedetineerden in de samenleving bevorderd. Toch blijft het

afzonderingsregime tot aan de Tweede Wereldoorlog dominant aanwezig. Na de Tweede Wereldoorlog komt er meer aandacht voor een menswaardige detentie. Het zwaartepunt van strafuitvoering ligt niet meer op de straf zelf, maar op de re-integratie in de samenleving. Programma's van diagnose, therapie en resocialisatie maken van de gevangenis een zinvol maatschappelijk instituut. Deze trend blijft aanhouden en in de jaren negentig komt er steeds meer aandacht voor de menselijkheid van de regimes in gevangenissen en voor de rechten van de gedetineerden. Dit leidt in 2005 tot "De basiswet betreffende het gevangeniswezen en de rechtspositie van de gedetineerde", ook wel de 'Wet Dupont' genoemd. Deze basiswet bepaalt de interne rechten en plichten van gedetineerden, maar ook de wijze waarop het gevangenisleven georganiseerd is. De basiswet omschrijft drie belangrijke uitgangspunten. Een eerste uitgangspunt behandelt de interne rechtspositie van de gedetineerde. Gedetineerden worden van hun vrijheid beroofd, maar de politieke, burgerlijke, sociale, economische en culturele rechten blijven gewaarborgd, tenzij hieromtrent door een rechterlijke beslissing beperkingen werden opgelegd. Een tweede uitgangspunt bespreekt de detentieschade. Drie belangrijke principes, (I) het normaliseringsprincipe; (II) het participatieprincipe en (III) het respecteringsprincipe, zorgen ervoor dat detentieschade zoveel mogelijk vermeden wordt. Het laatste uitgangspunt bepaalt dat: "het herstel van het onrecht, de rehabilitatie van de veroordeelde en de re-integratie in de samenleving een doelstelling zijn van de strafuitvoering". Het Strategisch Plan Hulp- en Dienstverlening aan gedetineerden (verder vermeld als het Strategisch Plan) kwam er om gedetineerden meer mogelijkheden te geven om hun detentietijd zinvol in te vullen om zo tot een betere re-integratie te komen. Het Strategisch Plan werd op 8 december 2000 goedgekeurd door de Vlaamse Regering en werd als pilootproject in 5 Vlaamse gevangenissen opgestart. In 2007 werd het Strategisch Plan in alle Vlaamse en Brusselse gevangenissen geïmplementeerd. De missie waarop het Strategisch Plan steunt, luidt als volgt: "De Vlaamse Gemeenschap waarborgt het recht van alle gedetineerden en hun directe omgeving op een integrale en kwaliteitsvolle hulp- en dienstverlening zodat ook zij zich harmonisch en volwaardig kunnen ontplooiën in de samenleving." (Vogels, 2000). Met het Strategisch Plan wordt een inclusief beleid gevoerd, gedragen door de verschillende Vlaamse Departementen: welzijn, gezondheidszorg, tewerkstelling, onderwijs, sport en cultuur. (Christiaensen, Sprangers, & Govaerts, 2007). Op 8 maart 2013 bekrachtigt de Vlaamse Regering het Decreet betreffende de organisatie van de hulp- en dienstverlening aan gedetineerden. Hiermee wordt het recht van gedetineerden en hun omgeving op een integrale en kwaliteitsvolle hulp- en dienstverlening decretaal verankerd.

1.3 Situering van het onderwijs aan gedetineerden in Vlaamse en Brusselse gevangenissen

Onderwijs in de Vlaamse gevangenissen is geen nieuw fenomeen. Al in de jaren '60 kwamen vrijwilligers naar de gevangenissen om gedetineerden onderwijs aan te bieden. Sinds de realisatie van het Strategisch Plan in de Vlaamse en Brusselse gevangenissen wordt enkel kwalificerend onderwijs aangeboden in deze gevangenissen. In eerste instantie kregen de Centra voor Basiseducatie de taak om, naast hun eigen aanbod in de gevangenis, een coördinerende rol te spelen. Hierdoor werden de Centra voor Basiseducatie de spil van het onderwijs aan gedetineerden. Deze rol moesten de Centra voor Basiseducatie echter afstaan aan de Consortia voor Volwassenenonderwijs (verder vermeld als de consortia) bij de afkondiging van het decreet volwassenenonderwijs. De consortia zijn een regionaal samenwerkingsverband tussen de CVO's en de Centra voor Basiseducatie. Eén van de opdrachten van de consortia is 'het coördineren en ondersteunen van de centra bij de uitwerking van onderwijs- en vormingsbehoeften van gedetineerden en de begeleiding van het onderwijstraject van gedetineerden' (Vlaamse Regering, 2007). Deze taak wordt binnen de consortia opgenomen door onderwijscoördinatoren die vooral werken vanuit de gevangenissen. Zoals bepaald in het decreet volwassenenonderwijs streven de onderwijscoördinatoren ernaar een onderwijsaanbod te creëren waaraan alle gedetineerden van de gevangenis kunnen deelnemen: (I) door het opleidingsaanbod zo goed mogelijk af te stemmen op de noden en opleidingsvragen van de gedetineerden; (II) door het aanbieden van kwaliteitsvol onderwijs en (III) daarbij de gedetineerden te oriënteren naar de meest geschikte opleiding binnen de gevangenis. Bij de realisatie van deze doelstellingen wordt gebruik gemaakt van het 'import' model (Manger, Eikeland, Diseth, Hetland, & Asbjørnsen, 2010). Gezien hun opsluiting is het voor gedetineerden niet mogelijk om zelf naar de hulp- en dienstverlening toe te stappen. Daarom is het een gerechtvaardigde verwachting dat de Vlaamse Gemeenschap zelf een stap naar de gevangenissen zet en het initiatief neemt om hulp- en dienstverlening ook voor gedetineerden beschikbaar en toegankelijk te maken. De CVO's en de Centra voor Basiseducatie komen naar de gevangenis om er een aanbod te voorzien. Beide centra hebben de meerwaarde erkende studiebewijzen te kunnen afleveren. Dit vormt een gunstige evolutie met het oog op het bevorderen van de sociale re-integratie (Tournel & Snacken, 2009). Het aanbod van de Basiseducatie is gericht op het aanleren en verbeteren van basiscompetenties die elementair zijn voor het functioneren in en het participeren aan de samenleving. De CVO's zijn in de mogelijkheid diplomagericht onderwijs te vertrekken. Volwassenen die alsnog een diploma van het secundair onderwijs willen behalen kunnen dit via het studiegebied algemene vorming (Tournel & Snacken, 2009). Naast de centra die actief zijn in de gevangenissen hebben gedetineerden de mogelijkheid om via afstandsonderwijs opleidingen te volgen. Gedetineerden kunnen een diploma van het secundair onderwijs behalen door zich zelfstandig voor te bereiden op de examens van de Examencommissie van de Vlaamse Gemeenschap. Examinatoren komen naar de gevangenis om het examen af te nemen. Een tweede vorm van afstandsonderwijs is

Open Universiteit. Dit is een erkende Nederlandse instelling voor hoger onderwijs die zowel bachelor- als masteropleidingen aanbiedt. Open Universiteit biedt de mogelijkheid dat gedetineerden hun examens in de gevangenis kunnen afleggen. In 2012 gingen de gevangenen van Antwerpen en Leuven van start met een proefproject rond gecombineerd onderwijs. Binnen het Open Leercentrum, voorzien in deze gevangenen, wordt een aanbod gecombineerd onderwijs ingericht door de CVO's. Hiermee kunnen individuele trajecten uitgezet worden, rekening houdend met de competenties, noden en behoeften, interesses, motivatie en leerstijl van cursisten (Vandeurzen, 2013). Zoals bepaald in de ministeriële omzendbrief van 25 februari 2005 krijgen gedetineerden die een beroepsgericht opleiding volgen een aanmoedigingspremie. Deze premie bedraagt 0,62 euro per gevolgd cursuurstuur.

In het kader van het Strategisch Plan werd een wetenschappelijk onderzoek uitgevoerd (Lenaers, Van Haegendoren, & Valgaeren, 2001) waarbij de behoeften van gedetineerden in de Vlaamse en Brusselse gevangenen centraal stonden. Dit onderzoek toonde aan dat (I) 6,1 % van de gedetineerden geen diploma konden voorleggen uit het regulier onderwijs; (II) 28,8 % behaalden als hoogste onderwijsdiploma het diploma lager onderwijs en (III) 18,2 % als hoogste onderwijsdiploma het diploma lager secundair onderwijs. 53,1 % van de gedetineerden is dan ook laaggeschoold te noemen. De schoolcarrière van vele gedetineerden wordt gekenmerkt door: vroege uitval door schoolmoeheid, weinig tot geen diploma's, spijbelgedrag op jonge leeftijd en negatieve schoolervaringen (Brazzell et al., 2009; Costelloe, 2003). Daarnaast bevindt er zich een groep van laaggeletterden en analfabeten in de gevangenen. Een vergelijking tussen de Belgische bevolking en de steekproef van gedetineerden in de leeftijdsgroep 25 tot 34 jarigen leert dat 49 % van de gedetineerden in die leeftijdscategorie laaggeschoold is. Voor hun leeftijdsgenoten in de Belgische bevolking kan slechts 30 % geen diploma hoger secundair onderwijs voorleggen. Slechts 10,5 % van de 25 tot 34 jarige gedetineerden heeft een diploma hoger onderwijs. In de totale Belgische bevolking heeft 24 % een diploma hoger onderwijs. Er is eveneens een onderscheid waar te nemen in studierichtingen die gedetineerden in het secundair onderwijs volgden. Zo volgden 46 % van de gedetineerden beroepsonderwijs in hun laatste jaar secundair onderwijs. Lenaers e.a. (2001) stelden eveneens vast dat slechts 47,8 % van de 25 tot 49 jarigen werkten vóór hun detentie tegenover 93,2 % van de Belgische bevolking in dezelfde leeftijdscategorie. Een lage scholingsgraad heeft tot gevolg dat vele gedetineerden over onvoldoende basisvaardigheden beschikken om goed te kunnen functioneren in onze maatschappij. Het gevolg hiervan is een hoge werkloosheid en een lage activiteitsgraad, wat een niet te verwaarlozen impact heeft op recidive (Lenaers, Valgaeren, & Van Haegendoren, 2001; Tournel & Snacken, 2009). Het aanbieden van onderwijs aan gedetineerden biedt gedetineerden de kans om hun kennis en vaardigheden te verbeteren en dit met het oog op tewerkstelling na detentie.

1.4 Impact van onderwijs aan gedetineerden op re-integratie en recidive

Van onderwijs aan gedetineerden wordt veelal verwacht dat het een positieve impact heeft op recidive, aangezien onderwijs mede de arbeidspositie van de gedetineerde na zijn vrijlating verstevigt. Het succes van onderwijs aan gedetineerden wordt gemeten aan de hand van recidivecijfers en de tewerkstelling van ex-gedetineerden (Lockwood et al., 2012; Nally et al., 2012). Esperian (2010) hanteert volgende definitie voor recidivisme: *“recidivism is a return to criminal behavior after release, and the effectiveness of corrections is usually measured by rates of recidivism”*. Onderzoeken tonen aan dat onderwijs aan gedetineerden de re-integratie van gedetineerden in de maatschappij bevordert en de kans op recidive vermindert (Esperian, 2010; Fuentes et al., 2010; Gaes, 2008; Ismailova, 2007; Lewis, 2006; Lockwood et al., 2012; Nally et al., 2012; Sedgley et al., 2010). Gaes (2008) onderzocht de impact van onderwijs aan gedetineerden op de re-integratie van gedetineerden na vrijlating. Gedetineerden die onderwijs volgden tijdens hun detentie keerden minder snel terug na vrijlating dan gedetineerden die geen onderwijs volgden. Ook Ismailova (2007) kwam tot deze conclusies. Gedetineerden die actief deelnamen aan onderwijsprogramma's hadden significant minder kans om te recidiveren. Drugbehandelingsprogramma's en beroepsgerichte opleidingen toonden geen positief verband aan met recidive. Onderwijsprogramma's hadden in tegenstelling tot beroepsgerichte opleidingen en drugbehandelingsprogramma's meer impact op recidive. Een mogelijke verklaring hiervoor ziet Ismailova (2007) in het feit dat onderwijsprogramma's vooral het wangedrag van gedetineerden intomen. Zowel Gaes (2008) als Ismailova (2007) nuanceren deze resultaten. Gaes (2008) stelt dat studies bevooroordeeld zijn door selectie. Gedetineerden die onderwijs volgen hebben meer kenmerken die een succesvolle re-integratie verhogen ongeacht hun deelname aan cursussen in de gevangenis. Daarom pleit Gaes (2008) voor meer gerandomiseerde gecontroleerde onderzoeken. Deze onderzoeken zijn moeilijk te realiseren daar onderwijs een recht is voor gedetineerden en gedetineerden niet uitgesloten mogen worden deel te nemen aan onderwijs. Ook Ismailova (2007) nuanceert haar resultaten door te stellen dat ook leeftijd, geslacht, ras, druggebruik en soort misdrijf een significant verband aantonen met het al dan niet recidiveren van gedetineerden na vrijlating. Lewis (2006) stelt in dit verband dat bij het meten van recidive op macro niveau, micro oorzaken voor recidive (afkomst, aantal voorgaande arrestaties, leeftijd eerste arrestatie, sociale en familiale ondersteuning, ...) vaak buiten beschouwing gelaten worden. Toch vormen deze factoren vaak sterkere indicatoren voor recidive dan het volgen of het afronden van een onderwijsprogramma. Lewis (2006) pleit dan ook voor een meer holistische benadering bij het vaststellen van recidive. Een tweede vaststelling uit het onderzoek van Ismailova (2007) is dat de focus op één programma moet liggen en niet op meerdere programma's. Tot deze conclusie komen ook Sedgley e.a. (2010) in hun onderzoek naar drie types van gevangenisactiviteiten en hun effect op recidive: (I) gevangenisarbeid; (II) werk in de huishoudelijke diensten van de gevangenis en (III) onderwijs in de gevangenis. Voor deze studie werden 4 515 mannelijke gedetineerden die in 1992 uit de gevangenissen in Ohio werden vrijgelaten

gedurende 10 jaar opgevolgd. Gedetineerden die participeerden aan deze activiteiten waren beter in staat om weg te blijven uit de gevangenis dan niet-participanten. De drie onderzochte programma's zijn evenwaardig in het terugdringen van recidive. Toch is het effect van participeren in meerdere programma's kleiner dan het effect van participeren aan een individueel programma. Lockwood e.a.(2012) volgden 6 561 ex-gedetineerden gedurende 5 jaar na hun vrijlating. Deze studie toont aan dat onderwijsniveau en tewerkstelling de voornaamste voorspellers zijn voor recidive. 31 % van de respondenten met een diploma van het hoger onderwijs recidiveerden, voor respondenten die enkel het diploma lager onderwijs behaalden was dit 56 %. Het werkloosheidspercentage bij recidivisten lag op 42 %, bij niet recidivisten op 33 %. Onderwijsprogramma's binnen detentie vormen een cruciaal element om werkgelegenheid bij gedetineerden na vrijlating te verhogen. Piotrowski en Lathrop (2012) voerden een kwalitatieve inhoudsstudie uit op 8 overheidsdocumenten met de focus op programma-effectiviteit van onderwijsprogramma's voor gedetineerden. Beroepsgerichte opleidingen zijn effectief wanneer deze opleidingen matchen met de noden en vaardigheden van de gedetineerden en wanneer deze aansluiten bij de huidige tewerkstellingsnoden van de arbeidsmarkt (Piotrowski & Lathrop, 2012). Het beëindigen van een beroeps- of technische opleiding tijdens detentie verhoogt de kans op werk na detentie. Een belangrijke factor die in rekening dient genomen te worden is dat de selectie van kandidaten afgestemd is op hun resterende detentietijd en de duurtijd van het opleidingsprogramma. Gedetineerden die de opleiding beëindigen kort voor hun vrijlating hebben meer kans op een betere re-integratie. Beroeps- en technische opleidingen moeten gedetineerden vaardigheden aanleren die ze op de arbeidsmarkt kunnen gebruiken (Ward, 2009).

1.5 Motivatie

De redenen waarom gedetineerden onderwijs volgen kunnen zeer uiteenlopend zijn. Lenaers e.a (2001) stelden vast dat de motivatie om onderwijs te volgen bij gedetineerden vooral voortkomt uit de wil om iets bij te leren. Uit de diepte-interviews die voor dit onderzoek uitgevoerd werden, komt naar voor dat een diploma halen niet het uiteindelijke doel is van gedetineerden. Onderwijs wordt gepercipieerd als een middel om een betere positie op de arbeidsmarkt te bewerkstelligen (Lenaers et al., 2001). Bij het nagaan van onderwijsmotieven bij gedetineerden mag de impact van de gevangeniscontext niet uit het oog verloren worden. Boshier (1983) wordt gezien als de pionier van onderzoek naar de motivatie van gedetineerden om deel te nemen aan onderwijs. Hij ontwikkelde een 40-item schaal om te onderzoeken waarom gedetineerden deelnemen aan onderwijs in de gevangenis. Deze 40-items zijn te herleiden tot vijf onderliggende factoren die gedetineerden doen beslissen deel te nemen aan onderwijs: (I) persoonlijke controle; (II) zelfbevestiging; (III) contact met de buitenwereld; (IV) zelfbehoud en (V) kennisinteresse. De bevroegde gedetineerden uit het onderzoek van Boshier (1983) behaalden hogere gemiddelde scores op persoonlijke controle en kennisinteresse dan op de

andere variabelen. De 40-item schaal van Boshier (1983) vormde de basis voor het onderzoek van Parsons en Langenbach (1993). 350 mannelijke gedetineerden die deelnamen aan onderwijs in de gevangenis werden bevraagd. Parsons en Langenbach (1993) voerden een factoranalyse uit op de 40-item schaal van Boshier (1983). De onderzoekers herleidde het instrument van Boshier (1983) tot een 30-item schaal en vonden vier onderliggende factoren waarom gedetineerden deelnamen aan onderwijs: (I) *'cognitive controle'* (leren om kennis op te doen); (II) *'goal orientation'* (leren om een vooropgesteld doel te bereiken); (III) *'activity orientation'* (leren om iets om handen te hebben) en (IV) *'avoidance'* (leren om een straf te vermijden). Het onderzoek van Costelloe (2003) deelt motivatie op in twee categorieën. De onderzoeker maakt hierbij een onderscheid tussen *'push'* en *'pull'* factoren die de motivatie om onderwijs te volgen beïnvloeden. *'Push'* factoren zijn achterliggende sociale of psychologische oorzaken die niet door het bewustzijn van het individu worden voortgebracht. Gedetineerden die naar onderwijs *'geduwd'* worden, doen dit niet vanuit een eigen persoonlijke overweging, maar om te ontsnappen aan een bepaalde actie zoals gevangenisarbeid of het regime. *'Pull'* factoren komen voort uit een weloverwogen keuze om een bepaalde beloning te krijgen zoals een beter job. Het *'pull'* model duidt eveneens dat de wil van gedetineerden om te leren sterk beïnvloed wordt door een persoonlijke beslissing. Bezorgdheid om de toekomst, een mogelijke job bij vrijlating of interesse in een bepaald onderwerp, kunnen gedetineerden naar onderwijs *'trekken'* (Manger et al., 2010). Costelloe (2003) stelde vast dat gedetineerden met een lager onderwijsprofiel voornamelijk gemotiveerd waren door *'push'* factoren en gedetineerden met een hoger onderwijsprofiel meer gemotiveerd waren door *'pull'* factoren. Costelloe (2003) vond acht redenen om deel te nemen aan onderwijs in de gevangenis: (I) verveling tegen gaan; (II) zelfontwikkeling; (III) persoonlijk doel bereiken; (IV) vooruitzichten op werk na vrijlating verbeteren; (V) familie die trots is; (VI) zinvolle invulling van detentietijd; (VII) om hun rechtszaak kracht bij te zetten en (VIII) oude interesses nastreven of nieuwe ontwikkelen. Verveling tegen gaan geven de meeste gedetineerden als reden waarom ze starten met onderwijs. Jonge gedetineerden die hun school niet afmaakten gaven aan dat onderwijs een manier is om hun tijd in de gevangenis door te brengen. Ze worden met andere woorden naar onderwijs *'geduwd'*. Gedetineerden met een hoger onderwijsprofiel zagen onderwijs als een manier om hen voor te bereiden op de arbeidsmarkt. Zij worden eerder naar onderwijs *'getrokken'*. Recente Noorse studies tonen aan dat gedetineerden gemotiveerd zijn om onderwijs te volgen (Diseth, Eikeland, Manger, & Hetland, 2008; Eikeland, Manger, & Asbjørnsen, 2009; Manger, Eikeland, & Asbjørnsen, 2012; Manger, Eikeland, Asbjørnsen, & Langelid, 2006; Manger et al., 2010). Eikeland e.a. (2009) voerden een onderzoek uit naar de onderwijsachtergronden en de onderwijsmotieven bij alle Noorse gedetineerden. Volgende redenen werden door meer dan de helft van de gedetineerden aangehaald om te starten met onderwijs: (I) om de tijd in de gevangenis zinvol in te vullen; (II) om iets te leren over een bepaald onderwerp en (III) om na vrijlating kans te maken op een betere job. De onderzoekers ontwikkelden een 15-item schaal waarbij gedetineerden konden aanduiden of het item voor hen een *'heel belangrijke'*, *'belangrijke'* of *'niet belangrijke'* reden was om

te starten met onderwijs in de gevangenis. Een factoranalyse werd uitgevoerd op de 15-items en vond een onderling verband tussen de variabelen. Uit deze analyse bleek dat de motivatie van gedetineerden om deel te nemen aan onderwijs onder te brengen is in 3 dimensies: (I) beheersen en veranderen van de toekomst; (II) sociale en situatie gerelateerde redenen en (III) verwerven van kennis en vaardigheden. Eikeland e.a. (2009) stelden geen verschil vast tussen onderwijsniveau van gedetineerden en de motivatie om deel te nemen aan onderwijs om de toekomst te beheersen of te veranderen. Er werd echter wel een verschil vastgesteld tussen het onderwijsniveau en de tweede en derde dimensie. Gedetineerden met een laag opleidingsprofiel bleken meer deel te nemen aan onderwijs omwille van sociale of situationele redenen. Gedetineerden met een hoger onderwijsniveau werden meer gemotiveerd om deel te nemen aan onderwijs om kennis en vaardigheden te verwerven. Deze studie onderzocht eveneens of er een verband te vinden is tussen strafduur en de drie dimensies van motivatie. De onderzoekers stelden in dit verband vast dat gedetineerden met een langere straf meer gemotiveerd zijn deel te nemen aan onderwijs om hun toekomst te beheersen en te veranderen. Gedetineerden met een kortere straf namen meer deel aan onderwijs omwille van sociale en situationele redenen. Manger e.a (2012) onderzochten of onderwijsmotieven van gedetineerden gerelateerd zijn met de participatie aan onderwijs en de wens om onderwijs te starten. Hiervoor gebruiken de onderzoekers de 15-item schaal die Eikeland e.a. (2009) ontwikkelden. Uit deze studie bleek dat gedetineerden die onderwijs volgden om hun toekomst te plannen ook gemotiveerd waren om hun kennis en vaardigheden te verbeteren. Daarnaast zocht deze studie eveneens naar een relatie tussen onderwijsmotieven bij gedetineerden en hun deelname aan onderwijs. Hiervoor werden ook demografische gegevens (leeftijd, geslacht, straflengte en onderwijsniveau) van gedetineerden bevestigd. Motieven die verband hielden met het aanleren van vaardigheden en kennis zijn significante voorspellers voor deelname aan onderwijs. De intenties van gedetineerden ouder dan 34 jaar om deel te nemen aan onderwijs zijn vaak gericht op het verbeteren van hun toekomst, maar hun leeftijd verhindert hen vaak om effectief deel te nemen aan onderwijs. Leeftijd heeft een negatieve impact op onderwijsdeelname. De kans dat een gedetineerde deelneemt aan onderwijs neemt lichtjes af naarmate hij ouder wordt. Duurtijd van de straf echter heeft een significant positief effect op onderwijsdeelname. Toekomstperspectief had enkel een negatieve impact op het deelnemen van gedetineerden aan onderwijs voor gedetineerden met een straftijd van minder dan 12 maanden. Er werd eveneens een logistische regressieanalyse uitgevoerd op gedetineerden die niet participeerden aan onderwijs. De focus hier lag op de wens die deze gedetineerden hadden om in een onderwijsprogramma in te stappen. Geslacht, leeftijd en onderwijsniveau hadden geen significante impact op onderwijswensen van gedetineerden die geen onderwijs volgden. Straftijd toonde wel een significant effect aan. Hoe langer de straf hoe groter de kans dat een gedetineerde wil deelnemen aan onderwijs. Het aanleren van kennis en vaardigheden is eveneens een significante voorspeller voor de wens om een opleiding te starten. Gedetineerden hebben verschillende leeftijden, onderwijsachtergronden en strafmaten. Al deze factoren in combinatie met de gevangeniscontext

waarin gedetineerden dagelijks verblijven maken dat motieven van gedetineerden om deel te nemen aan onderwijs zeer uiteenlopend kunnen zijn.

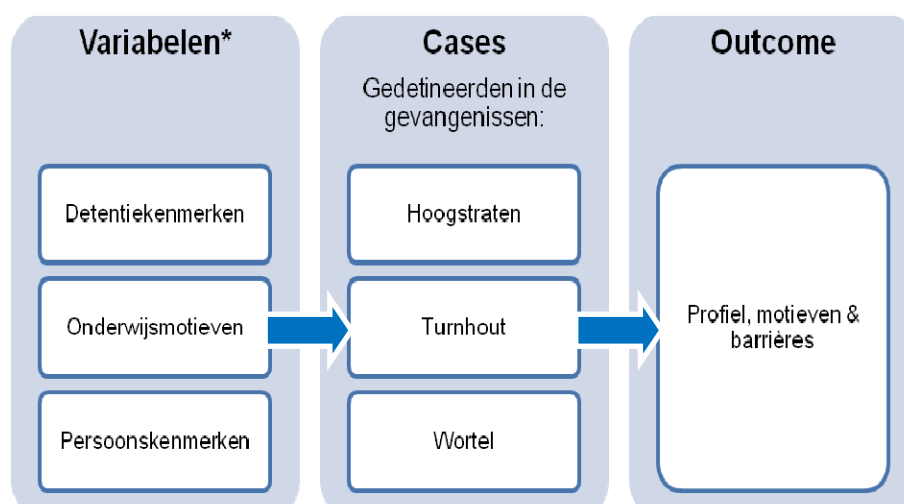
2 Methodologie

Naast een literatuuronderzoek werd een eigen dataverzameling opgezet. De focus van dit onderzoek ligt binnen drie Vlaamse gevangenissen: de gevangenissen Hoogstraten, Turnhout en Wortel. Het zijn drie verschillende gevangenissen met elk een specifieke populatie. Voor dit onderzoek werden alle gedetineerden die op een bepaald moment in deze gevangenissen verbleven bevestigd. In de volgende paragrafen wordt de onderzoeksmethodiek verder beschreven.

2.1 Onderzoeksdesign en steekproef

2.1.1 Onderzoeksdesign

In dit onderzoek staat volgende onderzoeksvraag centraal: “Wat zijn motieven en barrières van gedetineerden om al dan niet onderwijs in de gevangenis te volgen?”. Daarnaast biedt het onderzoek de mogelijkheid een profiel te schetsen van de gedetineerden die in iedere gevangenis deelnemen of niet deelnemen aan het onderwijsaanbod. Om de onderzoeksvraag te beantwoorden werd gekozen voor een kwantitatieve aanpak. In eerste instantie gaf dit de mogelijkheid om alle gedetineerden te bevesten en een zo breed mogelijk antwoord te krijgen op de onderzoeksvraag. In tweede instantie bestaat er reeds kwantitatief onderzoek van hoogwaardige kwaliteit en wil dit onderzoek toetsen of deze bevindingen ook gelden voor de gedetineerden in de drie bevestigde gevangenissen. Voor het onderzoek werd gekozen voor een cross-sectioneel design.

* De variabelen werden geselecteerd op basis van volgende studies: Lockwood, Nally, Ho, & Knutson, 2012; Manger, Eikeland, Diseth, Hetland, & Asbjørnsen, 2010; Nally, Lockwood, Knutson, & Ho, 2012.

Figuur 2. Onderzoeksdesign.

2.1.2 Steekproef

Op 1 maart 2012 verbleven er 11 107 gedetineerden in de Belgische gevangenissen (Federale Overheidsdienst Justitie, 2012). Het aantal gedetineerden wijzigt dagelijks en kent een stijgende evolutie doorheen de jaren. De keuze om gedetineerden te bevragen uit de gevangenissen van Hoogstraten, Turnhout en Wortel is gebaseerd op de gelegenheidssteekproef.

De deelnemers behoorden tot de doelgroep van gedetineerden die verbleven in de gevangenissen van Hoogstraten, Turnhout en Wortel op 16 en 17 februari 2013. Het Penitentiair Schoolcentrum [PSC] Hoogstraten is een open inrichting waar gemiddeld zo'n 170 gedetineerden verblijven. Het PSC Hoogstraten wordt gekenmerkt door een gemeenschapsregime. Onderwijs heeft een lange traditie en is ingebed in het regime van de gedetineerden. Het PSC Hoogstraten heeft een ruim onderwijsaanbod: hulpkok, tuinbouw, ICT, boekhoudkundig bediende, talen, Veiligheid Checklist Aannemers [VCA] en maatschappelijke oriëntatie. (Wouters, 2012). De gevangenis van Turnhout fungeert als arresthuis, huis voor sociaal verweer en strafuitvoering. Hier verblijven gemiddeld zo'n 130 beklaagden en veroordeelden en 120 geïnterneerden. Het onderwijsaanbod bestaat uit een basisaanbod talen, ICT en VCA. (Mariën, 2012). De gevangenis van Wortel is een halfopen inrichting met een maximale capaciteit van 300 gedetineerden. Het bijhuis Tilburg behoort administratief tot de gevangenis van Wortel maar werd niet in dit onderzoek opgenomen. Het Strategisch Plan voert geen opdrachten uit in de Penitentiaire Inrichting Tilburg. De gevangenis van Wortel heeft een ruim onderwijsaanbod: talen, ICT, VCA, maatschappelijke oriëntatie, bakkersgast, schilder-decorateur en hulpkok. (Vancampfort, 2012). In alle onderzochte inrichtingen verblijven enkel mannen. In totaal verbleven er op het moment van de bevraging 689 gedetineerden in de drie gevangenissen. 640 gedetineerden ontvingen een vragenlijst. Omwille van gevangenis-specifieke redenen (tucht, uitgang, veiligheidsredenen) werden 49 gedetineerden uitgesloten van het onderzoek. Van de 640 gedetineerden die de vragenlijst ontvingen heeft 38,9 % de vragenlijst ingevuld terugbezorgd. Voor de gevangenis van Hoogstraten heeft 36,2 % de vragenlijst ingevuld terugbezorgd, voor Turnhout bedroeg dit 38,9 % en voor Wortel 40,4 %.

Tabel 1
Respons van de bevraagde gedetineerden in Hoogstraten, Turnhout & Wortel

	Hoogstraten n = 168	Turnhout n = 246	Wortel n = 925
Geëxcludeerd	Tuchtmaatregelen & penitentiair verlof n = 8	Veiligheidsmaatregelen n = 38	Tuchtmaatregelen n = 3 + 650*
Bevraagde gedetineerden	n = 160	n = 208	n = 272
Respons	n = 58 (36,2 %)	n = 81 (38,9 %)	n = 110 (40,4 %)

* De gedetineerden die verbleven in het bijhuis Tilburg werden geëxcludeerd uit de steekproef.

2.2 Gegevensverzameling

2.2.1 Vragenlijst

De vragenlijst peilt naar persoonskenmerken, detentiekkenmerken, onderwijskenmerken, onderwijsmotieven en –barrières van gedetineerden. De vragenlijst bevat vragen over leeftijd, tewerkstelling voor detentie, strafduur, correctioneel verleden en gepleegde feiten. Het onderwijsniveau wordt bevraagd aan de hand van 11 keuzemogelijkheden in overeenstemming met de structuur van het Vlaamse onderwijssysteem. Gedetineerden die elders een diploma behaalden of geen antwoord vonden binnen de aangegeven keuzemogelijkheden konden de optie ‘ander diploma’ kiezen en aanvullen. De vragenlijst eindigt met het peilen naar onderwijsmotieven en –barrières. De vragen over motivatie werden in een voormalige studie van Manger e.a. (2010) gebruikt om te peilen naar onderwijsmotivatie bij gedetineerden. Gedetineerden die onderwijs volgden konden 15 mogelijke redenen waarom ze startten met onderwijs, beoordelen naar belangrijkheid. Gedetineerden die geen onderwijs volgden konden 10 mogelijke redenen waarom ze niet deelnemen aan onderwijs, beoordelen naar belangrijkheid. Ieder item had 3 antwoordmogelijkheden: ‘heel belangrijk’; ‘enigszins belangrijk’ en ‘niet belangrijk’. De vragenlijst was enkel beschikbaar in het Nederlands.

2.2.2 Onderzoeksprocedure

Op 5 januari 2013 werd het opzet van het onderzoek gekaderd naar de directies van de betrokken gevangenen en gevraagd om hun medewerking te verlenen aan het onderzoek. Op 10 januari 2013 reageerde ieder directielid dat toestemming van het Hoofdbestuur van Justitie nodig was om het onderzoek uit te voeren. Op 7 februari 2013 werden de directies van de gevangenen een tweede keer aangeschreven met de vraag of de vragenlijsten op 16 en 17 februari 2013 konden worden afgenomen. Voor alle gevangenen kwam onmiddellijk een bevestiging vanuit de betrokken directies. Vooraf werd met alle penitentiair assistenten van de betrokken gevangenen bekeken hoe de afname van de vragenlijst best kon gebeuren. De vragenlijsten werden afgenomen in het weekend van 16 en 17 februari 2013. Tijdens het weekend zijn er weinig activiteiten in de gevangenis en verblijven gedetineerden vaak op cel. Een begeleidend schrijven bij de vragenlijst verklaarde het opzet van het onderzoek en spoorde gedetineerden aan om deel te nemen aan het onderzoek. Gedetineerden met schrijf- en leesproblemen en anderstalige gedetineerden konden hulp krijgen bij het afnemen van de vragenlijst. Anderstalige gedetineerden konden hulp krijgen in het Frans of het Engels.

2.3 Data-analyse

249 respondenten vulden de vragenlijst in. Alle respondenten werden meegenomen in de analyse. Alle vragen werden op descriptief niveau geanalyseerd en in frequentietabellen of grafieken weergegeven. De analyse van de antwoorden op de gesloten vragen gebeurde met het statistische pakket 'SPSS'. Eenzelfde codeboek werd opgesteld voor de 2 categorieën van gedetineerden namelijk: (I) gedetineerden die onderwijs volg(d)en en (II) gedetineerden die geen onderwijs volgen. Door middel van de codering werd het onderscheid bewaard tussen deze 2 clusters.

2.4 Methodologische kwaliteit van het onderzoek

Door een grondige literatuurstudie werd getracht de vragen zo volledig mogelijk te beschrijven. De vragenlijst werd onderworpen aan het oordeel van experts (gevangenisdirectie, onderwijscoördinatoren en leerkrachten actief in de gevangenis). De vragenlijst werd in eenvoudig en duidelijk taalgebruik opgemaakt. Vooraf werd de vragenlijst uitgetest bij drie gedetineerden in de gevangenis van Turnhout. Op basis van hun bevindingen werd de vragenlijst aangescherpt. Om een zo volledig mogelijke respons te krijgen werd de vragenlijst afgenomen op een moment dat alle gedetineerden aanwezig waren in de gevangenis en niet konden afgeleid worden door andere activiteiten zoals bezoek, werk, opleiding, gesprekken met psychosociale dienst. Tijdens de afname werd duidelijk gesteld dat deelnemers vrijwillig meewerkten aan het onderzoek en dat anonimiteit verzekerd werd.

Om de betrouwbaarheid van de data na te gaan werd de interne consistentie van de items nagegaan. De items voor 'deelnemen aan onderwijs' konden ondergebracht worden in drie onderliggende factoren: (I) toekomstplanning; (II) sociale en gevangenis specifieke redenen en (III) verwerven van kennis en vaardigheden deze voor 'niet deelnemen aan onderwijs' in twee onderliggende factoren: (I) intrinsieke barrières en (II) extrinsieke barrières. Uit de analyse (zie tabel 2) blijkt dat de Cronbach's alfa voor toekomstplanning, sociale en gevangenis specifieke redenen, intrinsieke en extrinsieke factoren een aanvaardbare interne consistentie vertonen. De schaal voor verwerven van kennis en vaardigheden toont onvoldoende interne consistentie om betrouwbaar te zijn. Door het item 'tijd zinvol besteden' weg te laten, verbetert dit de schaal naar een aanvaardbare interne consistentie. Daar dit onderzoek enkel beschrijvend van aard is, zal het item wel meegenomen worden in de resultaten.

Tabel 2

Aantal items en Cronbachs alfa (α) voor de 5 motivatieschalen bij 249 gedetineerden in de gevangenissen Hoogstraten, Turnhout en Wortel

Schaal	Aantal items	α
Toekomstplanning	6	0,81
Sociale en gevangenis specifieke redenen	6	0,74
Aanleren van kennis en vaardigheden	3	0,54
Aanleren van kennis en vaardigheden	2	0,65
Intrinsieke barrières	5	0,7
Extrinsieke barrières	6	0,71

2.5 Deontologische aandachtspunten

De vragenlijst bevatte een begeleidend schrijven waarin het opzet van het onderzoek werd toegelicht en gedetineerden werden aangespoord om deel te nemen aan het onderzoek. Deelname aan het onderzoek was vrijwillig. De onderzoeker benadrukte dat antwoorden anoniem en vertrouwelijk verwerkt zullen worden. Om anonimiteit bij de omhaling te verzekeren hadden gedetineerden de mogelijkheid de vragenlijsten in een enveloppe te stoppen en deze te verzegelen. De vragenlijsten bevatten (I) standaard de gevangenis (Hoogstraten, Turnhout of Wortel) waarin de vragenlijsten werden afgenomen; (II) geboortejaar; (III) scholingsgraad en (IV) verblijfsuur van de gedetineerden in de gevangenis. Hierdoor was identificatie mogelijk. Na het afronden van het onderzoek worden de vragenlijsten vernietigd door de onderzoeker.

3 Resultaten

3.1 Profiel van gedetineerden die aan onderwijs deelnemen

3.1.1 Deelname aan onderwijs

25 % van alle respondenten volgt op dit moment onderwijs in de gevangenis. 35 % volgt op dit moment geen onderwijs in de gevangenis, maar heeft vroeger wel onderwijs gevolgd. 40 % van de respondenten volgde nog nooit onderwijs in de gevangenis. In het PSC Hoogstraten volgt of volgde 79 % van de respondenten onderwijs. In de gevangenis van Turnhout verblijven de meeste respondenten die geen onderwijs volgen namelijk 59 %. 77 % van de respondenten geeft aan te weten welke cursussen in de gevangenis gevolgd kunnen worden. Het onderwijsaanbod is bij 98 % van de respondenten die in het PSC Hoogstraten verblijven gekend. In de gevangenis van Wortel is het onderwijsaanbod gekend bij 79 % van de respondenten en in Turnhout bij 60 % van de respondenten. 65 % van de respondenten die geen onderwijs volgen geven aan wel te weten wat het onderwijsaanbod in de gevangenis is.

3.1.2 Persoonskenmerken

Deze studie toont aan dat er geen significante verschillen zijn tussen gedetineerden die onderwijs volg(d)en en gedetineerden die geen onderwijs volgen in de gevangenissen Hoogstraten, Turnhout en Wortel voor de bevraagde persoonskenmerken (zie tabel 3). Respondenten tussen de 30 en 39 jaar zijn oververtegenwoordigd. Opmerkelijk is dat 17,3 % van alle respondenten aangeeft over geen diploma te beschikken. 35 % van alle respondenten kan geen diploma van het hoger secundair onderwijs voorleggen. Respondenten met als hoogst behaalde diploma hoger secundair onderwijs behaalden dit voornamelijk in de studierichtingen TSO en BSO.

Tabel 3

Persoonskenmerken van de respondenten binnen de groepen gedetineerden die onderwijs volg(d)en en gedetineerden die nooit onderwijs volgden

Detentiekennmerken	Gedetineerden die onderwijs volg(d)en (n = 140)	Gedetineerden die nooit onderwijs volgden (n = 95)	Cramer's V
Leeftijd (jaren)			0,152
60 +	2,9%	2,1%	
50 - 59	5,8%	9,6%	
40 - 49	25,5%	26,6%	
30 - 39	39,4%	26,6%	
20 - 29	26,3%	35,1%	
Nationaliteit			0,044
Belg	69,3%	65,3%	
Niet Belg	30,0%	33,7%	
Tewerkstelling voor detentie			0,117
Werk	54,3%	42,4%	
Werkloos	45,7%	57,6%	
Kinderen			0,061
Kinderen	49,3%	45,3%	
Geen kinderen	48,6%	53,7%	
Hoogst behaalde diploma			0,205
Geen diploma	14,3%	23,2%	
Lager onderwijs	5,0%	4,2%	
Lager secundair onderwijs	13,6%	13,7%	
Hoger secundair onderwijs (ASO)	6,4%	6,3%	
Hoger secundair onderwijs (TSO)	12,9%	6,3%	
Hoger secundair onderwijs (KSO)	0,7%	1,1%	
Hoger secundair onderwijs (BSO)	15,0%	17,9%	
Deeltijds onderwijs	7,9%	3,2%	
Buitengewoon Secundair onderwijs (BUSO)	4,3%	3,2%	
Hoger Onderwijs	6,4%	7,4%	
Universitair Onderwijs	1,4%	4,2%	

* $p \leq 0,05$ ** $p \leq 0,01$ *** $p \leq 0,001$

3.1.3 Detentiekennmerken

De gemiddelde leeftijd dat respondenten voor de eerste keer met het gerechtelijk systeem in aanraking kwamen ligt op 24 jaar. De gemiddelde leeftijd dat respondenten voor het eerst in de gevangenis kwamen ligt iets hoger, op 28 jaar. Deze studie toont aan dat er een significant verschil is tussen gedetineerden die onderwijs volg(d)en en gedetineerden die geen onderwijs volgen voor (I) de strafmaat die respondenten opgelegd kregen, (II) de verblijfsduur in de huidige gevangenis en (III) hun detentiestatuut (zie tabel 4). Respondenten met een strafmaat tussen vijf en zeven jaar volg(d)en meer

onderwijs. 17,9 % van de respondenten die nooit onderwijs volgden gaven aan in afwachting te zijn van hun straf. Ook de verblijfsduur in de huidige gevangenis blijkt significante verschillen op te tekenen tussen gedetineerden die onderwijs volg(d)en en gedetineerden die nooit onderwijs volgden. 75,8 % van de respondenten die minder dan 12 maanden in de gevangenis verblijven hebben nog nooit onderwijs in de gevangenis gevolgd. Respondenten die tussen de 13 en 48 maanden in de gevangenis verblijven volg(d)en eerder wel onderwijs dan geen onderwijs. Ook voor het statuut waarin de respondent zich bevindt kunnen significante verschillen genoteerd worden. Veroordeelden volg(d)en vaker onderwijs. De groep van beklaagden neemt eerder niet deel aan het onderwijs in de gevangenis. Er wordt geen significantie aangetoond tussen gedetineerden die al dan niet onderwijs volgen en gepleegde feiten. Wel toont dit onderzoek aan dat 40,4 % van de respondenten in de gevangenis verblijft voor geweldpleging, en 35,7 % voor druggerelateerde feiten.

Tabel 4

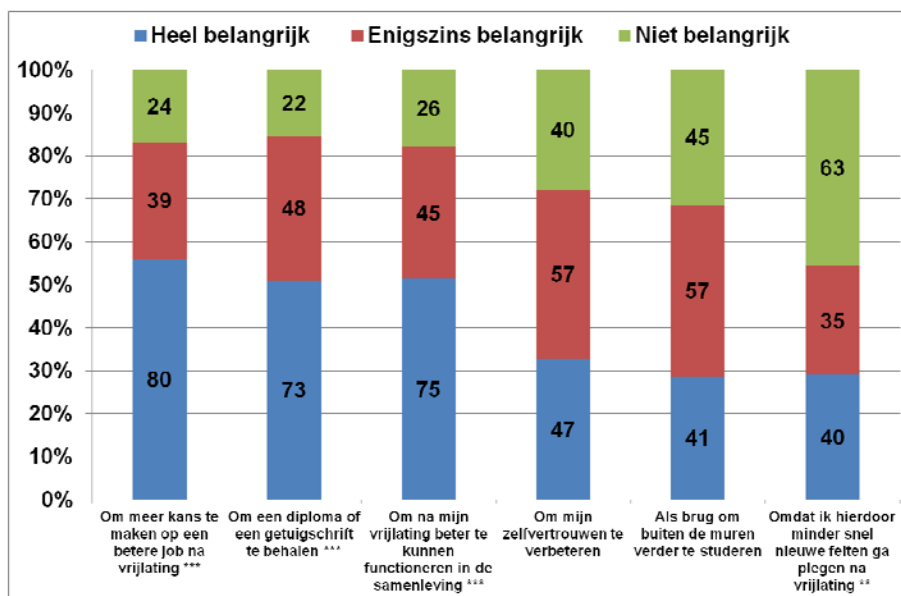
Detentiekenmerken van de respondenten binnen de groepen gedetineerden die onderwijs volg(d)en en gedetineerden die nooit onderwijs volgden

Detentiekenmerken	Gedetineerden die onderwijs volg(d)en (n = 140)	Gedetineerden die nooit onderwijs volgden (n = 95)	Cramer's V
Strafmaat			0,354***
< 3 jaar	27,9%	30,5%	
3 - 5 jaar	27,9%	29,5%	
5 - 7 jaar	23,6%	5,3%	
7 - 9 jaar	3,6%	0,0%	
> 9 jaar	3,6%	1,1%	
in afwachting van	4,3%	17,9%	
Verblijfsduur in huidige gevangenis			0,270**
< 12 mndn	56,4%	75,8%	
13 - 24 mndn	22,9%	13,7%	
25 - 36 mndn	12,9%	2,1%	
37 - 48 mndn	4,3%	1,1%	
49 - 60 mndn	0,7%	2,1%	
> 60 mndn	2,9%	5,3%	
Statuut			0,254***
Veroordeelde	87,8%	68,4%	
Beklaagde	4,3%	17,9%	
Geïnterneerde	7,9%	13,7%	
Gepleegde Feiten			0,090
Geweldpleging	39,8%	40,0%	
Niet gewelddadige feiten	18,0%	18,9%	
Seksuele feiten	7,5%	3,3%	
Druggerelateerde feiten	34,6%	37,8%	

* $p \leq 0,05$ ** $p \leq 0,01$ *** $p \leq 0,001$

3.2 Onderwijsmotieven van gedetineerden

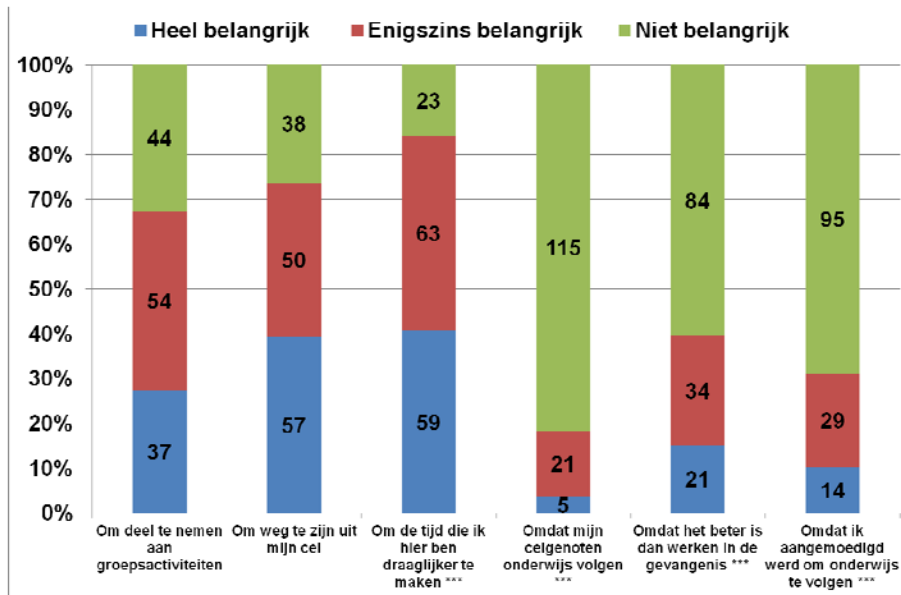
Gedetineerden die onderwijs volg(d)en konden aangeven op een 15-item likert schaal in welke mate ieder item een ‘heel belangrijke’, ‘enigszins belangrijke’ of ‘niet belangrijke’ motivator was om deel te nemen aan onderwijs. Deze schaal werd reeds gevalideerd in eerder onderzoek van Manger e.a. (2010). Er werden drie categorieën van motivatie vastgesteld: (I) toekomstperspectief, (II) sociale en gevangenis specifieke redenen en (III) aanleren van kennis en vaardigheden. De resultaten van dit onderzoek worden per categorie besproken. Enkel respondenten die onderwijs volgden dienden de 15-item likert schaal met onderwijsmotieven te beoordelen. Het aantal respondenten dat onderwijs volgt komt niet overeen met het aantal respondenten dat de likert schaal beoordeelden. Dit geeft mogelijk een vertekend beeld van de resultaten.

* $p \leq 0,05$ ** $p \leq 0,01$ *** $p \leq 0,001$ (chi-kwadraat)

Grafiek 1. Redenen waarom gedetineerden deelnemen aan onderwijs voor de motivatiecategorie toekomstperspectief. (n = 140)

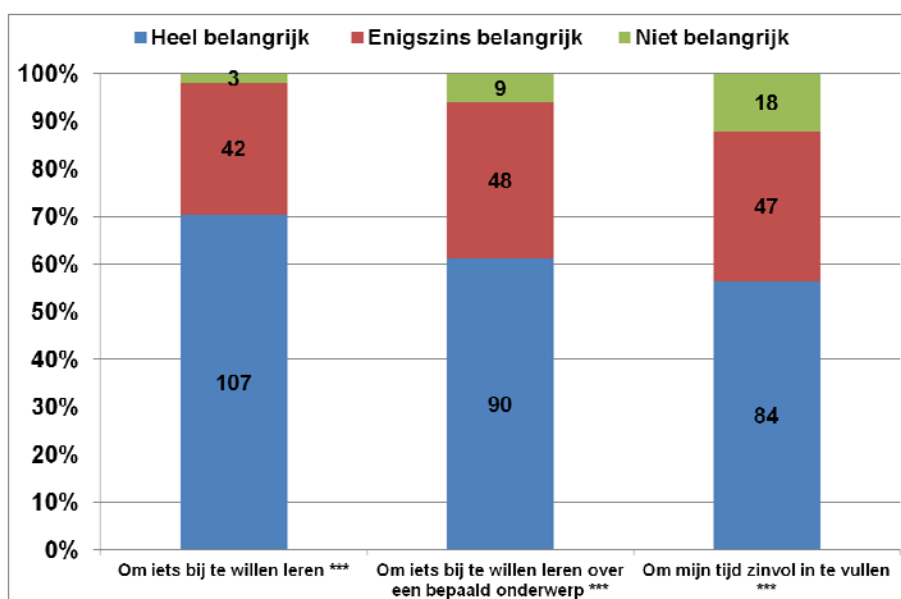
55,9 % van de respondenten geven aan voornamelijk deel te nemen aan onderwijs om meer kans te maken op een betere job na vrijlating (zie grafiek 1). Het behalen van een diploma en het beter functioneren na vrijlating worden eveneens als belangrijke drijfveren gezien om te starten met onderwijs.

* $p \leq 0,05$ ** $p \leq 0,01$ *** $p \leq 0,001$ (chi-kwadraat)

Grafiek 2. Redenen waarom gedetineerden deelnemen aan onderwijs voor de motivatiecategorie sociale en gevangenis specifieke redenen. (n = 140)

Een tweede motivatiecategorie gaat over de deelname aan onderwijs omwille van sociale of gevangenis specifieke redenen (zie grafiek 2). 39 % van de respondenten die onderwijs volg(d)en geven aan dat het weg zijn uit hun cel, in heel belangrijke mate, de keuze om onderwijs te volgen bepaalt. 40,7 % van de respondenten geeft aan dat deze keuze om onderwijs te volgen vooral beïnvloed wordt doordat het de tijd in de gevangenis draaglijker maakt. 81,6 % van de respondenten geeft aan niet beïnvloed te worden door celgenoten om les te volgen. Slechts 15 % verkiest onderwijs boven werken in de gevangenis.

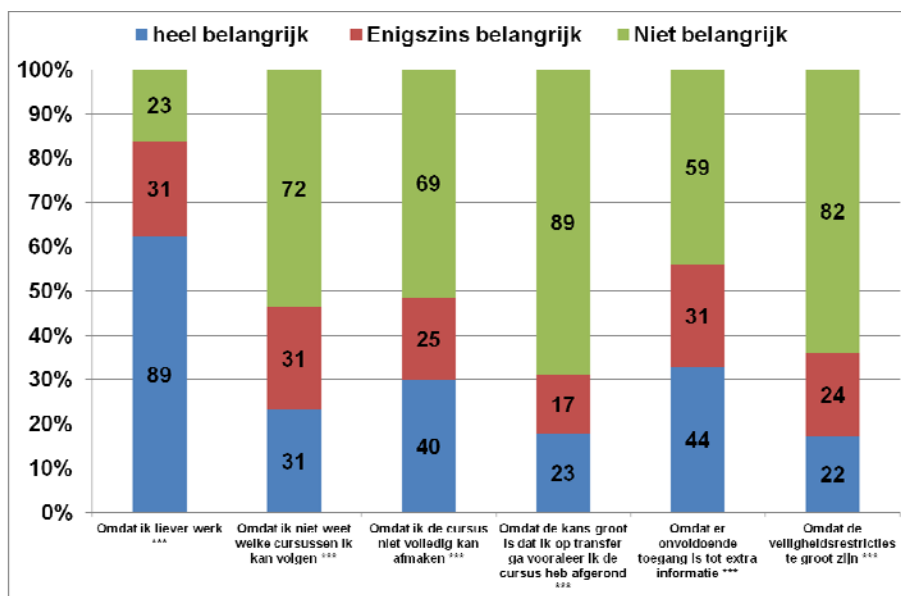
* $p \leq 0,05$ ** $p \leq 0,01$ *** $p \leq 0,001$ (chi-kwadraat)

Grafiek 3. Redenen waarom gedetineerden deelnemen aan onderwijs voor de motivatiecategorie aanleren kennis en vaardigheden. (n = 140)

Een derde motivatiecategorie die bevraagd werd was het aanleren van kennis en vaardigheden (zie grafiek 3). Opvallend is dat alle items binnen deze categorie als heel belangrijke drijfveren ervaren worden bij de respondenten. 70,4 % van de respondenten zegt onderwijs te volgen om iets bij te willen leren.

3.3 Barrières om deel te nemen aan onderwijs

Gedetineerden die geen onderwijs volgden konden aangeven op een 10-item likert schaal in welke mate ieder item een ‘heel belangrijke’, ‘enigszins belangrijke’ of ‘niet belangrijke’ barrière vormde om deel te nemen aan onderwijs. Deze likert schaal werd ontwikkeld op basis van resultaten uit eerder uitgevoerd onderzoek (Diseth et al., 2008). Er worden twee categorieën van barrières onderscheiden namelijk interne en externe barrières. Bij externe barrières ervaart de respondent drempels die buiten zijn eigen persoon liggen en hindernissen waar hij zelf geen vat op heeft. Interne barrières zijn inherent aan de persoon zelf. Enkel respondenten die geen onderwijs volgden dienden de 10-item likert schaal met barrières te beoordelen. Het aantal respondenten dat geen onderwijs volgt komt niet overeen met het aantal respondenten dat de likert schaal beoordeelden. Dit geeft mogelijk een vertekend beeld van de resultaten.

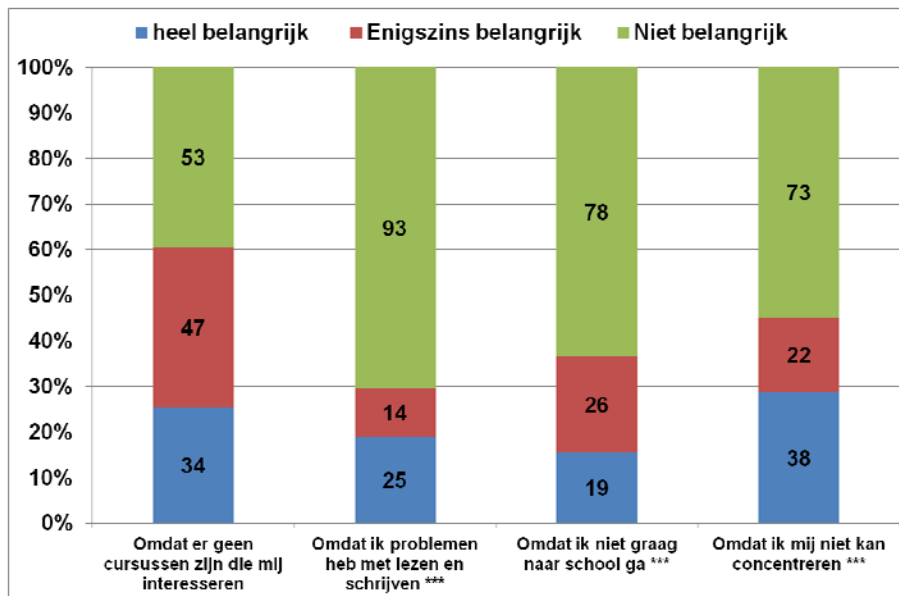

* $p \leq 0,05$ ** $p \leq 0,01$ *** $p \leq 0,001$ (chi-kwadraat)

Grafiek 4. Redenen waarom gedetineerden niet deelnemen aan onderwijs voor de categorie externe barrières. (n = 95)

62,2 % van de respondenten die geen onderwijs volgen geven aan dat werk een belangrijke drempel vormt om onderwijs te volgen (zie grafiek 4). Eerder resultaten toonden aan dat het onderwijsaanbod goed gekend is bij de respondenten (77 %). Slechts 23 % geeft als belangrijkste reden aan geen onderwijs te volgen omdat het onderwijsaanbod niet gekend is. 17,8 % van de respondenten die geen

onderwijs volgen geven aan geen onderwijstraject te starten daar de kans op transfer groot is. 69 % ervaart dit niet als een belemmering. Ook de veiligheidsrestricties in de gevangenis worden door 64 % van de respondenten niet als een belemmering ervaren.

* $p \leq 0,05$ ** $p \leq 0,01$ *** $p \leq 0,001$ (chi-kwadraat)

Grafiek 5. Redenen waarom gedetineerden niet deelnemen aan onderwijs voor de categorie interne barrières. (n = 95)

18,9 % van de respondenten geeft aan dat problemen met lezen en schrijven een heel belangrijke drempel vormt om deel te nemen aan onderwijs.

3.4 De recidive-cursist

De vragenlijst peilde eveneens naar het aantal keer dat respondenten in de gevangenis verbleven. Van alle respondenten zat 26,5 % voor de eerste keer in de gevangenis. 67 % zat voor de tweede of meerdere keer in de gevangenis. Van deze 67 % zat 35,7 % voor dezelfde feiten en 31,3 % voor andere feiten dan een eerdere veroordeling. Er werden echter geen significante verschillen gevonden voor gedetineerden die onderwijs volg(d)en en gedetineerden die geen onderwijs volgen voor het aantal keer dat respondenten in de gevangenis verbleven.

4 Discussie

Het opzet van dit onderzoek was enerzijds om inzicht te krijgen in de persoons- en detentiekennmerken van gedetineerden die wel of geen onderwijs volgen. Anderzijds wil het voor deze groepen van gedetineerden motieven en barrières in kaart brengen voor het al dan niet participeren aan onderwijs. 59 % van de gedetineerden volg(d)en onderwijs in de gevangenissen, 40 % volgt geen onderwijs. Het aantal gedetineerden dat onderwijs volgt is het hoogst in het PSC Hoogstraten. Hier volgt 79 % van de gedetineerden onderwijs. De lange onderwijs traditie binnen deze inrichting en het feit dat onderwijs beschouwd wordt als onderdeel van het regime zijn medebepalend voor dit resultaat. In de gevangenis van Turnhout volgt 59 % geen onderwijs. Dit heeft te maken met de aard van de strafinrichting. Turnhout fungeert voornamelijk als arresthuis. Het aandeel beklaagden in deze gevangenis is groter. Verdere cijfers geven eveneens aan dat beklaagden die in afwachting zijn van hun definitieve straf minder participeren aan onderwijs. Hun onzekere situatie is hier een mogelijke verklaring voor. Voor persoonskenmerken worden geen significante verschillen tussen beide groepen gedetineerden vastgesteld. Wel bevestigt dit onderzoek dat er meer laaggeschoolde gedetineerden terug te vinden zijn in de gevangenis dan hoger geschoolden (Brazzell et al., 2009; Costelloe, 2003; Hetland et al., 2007). 17,3 % van de bevroegde gedetineerden kon geen diploma voorleggen. Prioritaire aandacht bij het uitbouwen van onderwijs aan gedetineerden voor deze doelgroep blijft een belangrijke uitdaging. Laaggeschoolden ondervinden meer problemen met het zoeken naar werk. Dit in combinatie met hun detentieverleden maakt dat deze gedetineerden een zwakke positie op de arbeidsmarkt innemen (Tournel & Snacken, 2009). De leeftijdscategorie 30 tot 39 jaar is oververtegenwoordigd in dit onderzoek. Niet verwonderlijk daar de gemiddelde leeftijd van de Belgische gedetineerde 35,4 jaar bedraagt (Federale Overheidsdienst Justitie, 2013). Naarmate gedetineerden ouder worden neemt de deelname aan onderwijs af. Dit wordt bevestigd in het onderzoek van Manger e.a. (2012). Een mogelijke verklaring hiervoor is het feit dat oudere gedetineerden minder leervaardigheden hebben ontwikkeld dan jonge gedetineerden. Voor detentiekennmerken werden er significante verschillen vastgesteld tussen beide onderzoeksgroepen. Het al dan niet volgen van onderwijs neemt af naarmate respondenten een langere strafmaat opgelegd kreeg. Vooral gedetineerden die een strafmaat opgelegd kregen van minder dan zeven jaar nemen deel aan onderwijs. Zoals hierboven reeds aangehaald volgt 17,9 % van de respondenten die in afwachting zijn van hun straf geen onderwijs. Gedetineerden die nog geen definitieve strafmaat opgelegd kregen kunnen of willen het engagement om onderwijs te volgen nog niet aangaan. Van zodra gedetineerden weten welke strafmaat hen werd opgelegd worden stappen ondernomen richting rehabilitatie en re-integratie. Met de 'basiswet' wordt re-integratie in de samenleving een doelstelling van strafuitvoering. Iedere begeleidingsvorm binnen de gevangenis zal gedetineerden op het pad van re-integratie brengen. Onderwijs kan hier actief deel van uitmaken. De verblijfsduur in de gevangenis is significant voor het al dan niet volgen van onderwijs. 75,8 % van de gedetineerden die geen onderwijs volgen verblijven minder dan 12 maanden in de gevangenis. Ook

Eikeland e.a. (2009) komt tot deze vaststelling. Een eerste mogelijke verklaring hiervoor kan zijn dat gedetineerden vaak na hun veroordeling overgebracht worden naar een inrichting voor strafuitvoering. Iedere gevangenis heeft andere gewoontes op het vlak van regime, activiteitenaanbod, bezoeksregeling,... Gedetineerden hebben voldoende tijd nodig om zich aan nieuwe regimes aan te passen. Hierdoor is het volgen van onderwijs gedurende deze eerste maanden niet prioritair. Een tweede mogelijke verklaring kan zijn dat gedetineerden onderwijs percipiëren als een investering op lange termijn. Ook voor kortgestraften kan een aanbod op maat uitgewerkt worden door korte onderwijs cursussen aan te bieden. De nodige informatie over het aanbieden van kortlopende cursussen dient bij de gedetineerden verspreid te worden. Voor langgestraften dient een voldoende afwisselend onderwijsaanbod uitgewerkt te worden. Het onderwijsaanbod in gevangenissen blijft vaak stabiel waardoor langgestraften in dezelfde gevangenis na een aantal jaren alle cursussen hebben doorlopen. Afwisseling in het onderwijsaanbod is echter moeilijk te realiseren. Vaak gaat het onderwijsaanbod gepaard met enorme investeringen zowel vanuit de Centra als vanuit Justitie.

Het aanleren van kennis en vaardigheden wordt door de gedetineerden gezien als een heel belangrijke motivator om deel te nemen aan onderwijs. Gedetineerden volgen in de eerste plaats onderwijs om iets bij te willen leren. Binnen de motivatiecategorie ‘toekomstperspectief’ volgen gedetineerden onderwijs (I) om meer kans te maken op een betere job na vrijlating, (II) om na vrijlating beter te kunnen functioneren in de samenleving en (III) het behalen van een diploma of getuigschrift. Wil het onderwijsaanbod aansluiting vinden bij deze motivatoren moet enerzijds meer ingezet worden op beroepsgerichte opleidingen en anderzijds op opleidingen die het functioneren in de samenleving verbeteren. Piotrowski en Lathrop (2012) en Ward (2009) voerden reeds een pleidooi om meer beroepsgerichte opleidingen in de gevangenissen te integreren. Als voorwaarden stellen deze onderzoekers dat de beroepsgerichte opleidingen aansluiten bij de tewerkstellingsnoden van de arbeidsmarkt en matchen met de noden en vaardigheden van de gedetineerden. Beroepsgerichte opleidingen vormen vaak een enorme investering. Een goed en doordacht beleid om deze opleidingen te implementeren houdt rekening met verschillende factoren: (I) gevangenisinfrastructuur, (II) profiel en behoeften van gedetineerden en (III) de huidige arbeidsmarkt. Naast beroepsgerichte opleidingen moet er voldoende aandacht gaan naar het onderwijsaanbod dat gericht is op het beter functioneren in de samenleving. De Centra voor Basiseducatie kunnen inspelen op deze noden. Binnen de derde motivatiecategorie valt op dat gedetineerden hun motivatie om deel te nemen aan het onderwijs niet vinden bij hun celgenoten. Wel nemen gedetineerden deel aan onderwijs om weg te zijn uit hun cel en om hun detentietijd draaglijker te maken. Deze laatste bevindingen bevestigen het onderzoek van Costelloe, (2003). Gedetineerden die onderwijs volgen doen dit vooral vanuit een persoonlijk perspectief. Dit onderzoek toont aan de gedetineerden die onderwijs volgen voornamelijk gemotiveerd zijn door ‘pull’ factoren.

Voor gedetineerden die geen onderwijs volgen vormt tewerkstelling in de gevangenis de grootste drempel. Met de stijgende gedetineerdenpopulatie wordt werken in de gevangenis alsmaar schaarser. Gedetineerden die werk hebben zullen dit verkiezen boven onderwijs. Het onderzoek van Sedgley e.a. (2010) toont aan dat werk en onderwijs gelijkwaardige gevangenisactiviteiten zijn met betrekking tot het verminderen van recidive. Experimenten met deeltijds werken en opleiding volgen worden op dit moment uitgevoerd in de gevangenis van Turnhout (Mariën, 2012). Dit vormt een manier om concurrentie tussen werk en opleiding op te heffen. Toch tonen onderzoeken aan dat het deelnemen aan één activiteit meer effecten heeft dan het deelnemen aan meerdere activiteiten (Brazzell et al., 2009; Sedgley et al., 2010). Een goede dosering van programma's is in dit opzicht belangrijk. Het niet kunnen afmaken van een opleiding omwille van transfer en de veiligheidsrestricties in de gevangenis worden door de gedetineerden niet gezien als een belemmering om niet deel te nemen aan onderwijs. Diseth e.a. (2008) komen hier tot andere vaststellingen. Vroegtijdige transfer en veiligheidsrestricties worden wel als belemmeringen ervaren. In de gevangenissen waar dit onderzoek werd uitgevoerd wordt er bij transfer steeds rekening gehouden met het onderwijstraject dat de gedetineerde startte. Ook mag niet uit het oog verloren worden dat leermoeilijkheden een oorzaak kunnen zijn om niet deel te nemen aan onderwijs.

Dit onderzoek geeft enerzijds inzicht in persoons- en detentiekennmerken van gedetineerden die al dan niet onderwijs volgen in de gevangenis. Anderzijds toont dit onderzoek aan welke drijfveren gedetineerden aanzetten tot onderwijs en welke belemmeringen ervoor zorgen dat gedetineerden geen onderwijs volgen. De data kunnen een aanzet zijn voor vervolgonderzoek om na te gaan of motivatie en barrières van gedetineerden in verband staan met persoons- en detentiekennmerken van gedetineerden.

Dit onderzoek vertoont enige beperkingen. Zo werd het onderzoek slechts in drie gevangenissen uitgevoerd. De gevangenissen in dit onderzoek hebben zeer uiteenlopende regimes. Veralgemening naar de volledige gevangenispopulatie is hierdoor niet mogelijk. De resultaten werden afgetoetst bij de onderwijscoördinatoren actief binnen de Vlaamse en Brusselse gevangenissen en stelden gelijkaardige bevindingen vast. De respons in dit onderzoek was laag. Bijkomende acties om vragenlijsten in andere talen aan te bieden zou mogelijk een positieve impact gehad hebben op de respons. Gedetineerden die hun vragenlijst niet inleverden konden ongetwijfeld zinvolle informatie opleveren. Het betreft een cross-sectioneel design. Een beschrijving van resultaten is mogelijk maar er kunnen geen causale relaties getrokken worden. Het onderzoek werd voorafgegaan door een uitgebreide literatuurstudie. Bij de beoordeling van deze studies stelde de onderzoeker vast dat er weinig kwalitatief hoogstaand werk over onderwijs aan gedetineerden werd gepubliceerd.

Conclusie

Het onderwijsaanbod in de Vlaamse en Brusselse gevangenissen is de laatste jaren sterk uitgebreid (Vlaamse overheid, 2010). Dit onderzoek, onderbouwt met een uitgebreide literatuurstudie, formuleert adviezen voor de verdere uitbouw van het onderwijs aan gedetineerden. Onderwijsdeelname van gedetineerden is sterk afhankelijk van het statuut waarin de gedetineerden zich bevinden en het regime van de gevangenis. Onderwijsdeelname kan bevorderd worden wanneer onderwijs structureel ingebed wordt in het gevangenisregime. Daarnaast dient onderwijs een evenwaardige plaats te krijgen naast tewerkstelling. Bij de uitbouw van het onderwijsaanbod dient de nodige aandacht uit te gaan naar de laaggeschoolden. Laaggeschoolden vormen een grote groep binnen de gevangenispopulatie. Door hun beperkte vaardigheden maken ze minder kans op tewerkstelling na detentie, wat een impact heeft op recidive. Gedetineerden die onderwijs volgen doen dit veelal vanuit een intrinsieke motivatie. Door het volgen van onderwijs willen gedetineerden vooral hun kansen op de arbeidsmarkt verbeteren en beter kunnen functioneren in de samenleving na vrijlating. Dit zijn belangrijke aspecten bij de uitbouw van het onderwijsaanbod. Beroepsgerichte opleidingen en maatschappelijke oriëntatie vormen twee belangrijke peilers waarop het onderwijsaanbod moet worden uitgebouwd. Daarnaast moet de planning van het onderwijsaanbod gebaseerd zijn op een duidelijk theoretisch kader. Het is een uitdaging om enerzijds de behoeften van gedetineerden hierbij niet uit het oog te verliezen en anderzijds dit te realiseren binnen een gevangeniscontext.

Literatuurlijst

- Boshier, R. (1983). *Education inside: Motives for participation in prison education programmes*. Vancouver, BC: University of British Columbia.
- Brazzell, D., Crayton, A., Mukamal, D. A., Solomon, A. L., Lindahl, N., Urban Institute, J. P. C., & City University of New York, J. J. C. o. C. J. (2009). *From the Classroom to the Community: Exploring the Role of Education during Incarceration and Reentry*: Urban Institute.
- Burgers, J. S., Assendelft, W. J. J., & Everdingen, J. J. E. (2008). Evidence-based richtlijnen. In M. Offringa, W. J. J. Assendelft & R. J. P. M. Scholten (Eds.), *Inleiding in evidence-based medicine* (pp. 188-206): Bohn Stafleu van Loghum.
- Christiaensen, S., Sprangers, M., Govaerts, K. (2007). In verzekerde bewaring: een historisch overzicht over straf en detentie, vanaf het Ancien Regime tot de Basiswet. Merksplas: Gevangenis museum Merksplas Kolonie.
- Costelloe, A. (2003). *Third level education in Irish prisons: Who participates and why?*, Milton Keynes: The Open University.
- . *Decreet van 8 maart 2013 betreffende de organisatie van hulp- en dienstverlening aan gedetineerden*. (2013, 11 april). Belgisch Staatsblad.
- . *Decreet van 15 juni 2007 betreffende het volwassenenonderwijs*. (2007, 31 augustus). Belgisch staatsblad.
- Diseth, Å., Eikeland, O.-J., Manger, T., & Hetland, H. (2008). Education of Prison Inmates: Course Experience, Motivation, and Learning Strategies as Indicators of Evaluation. *Educational Research and Evaluation*, 14(3), 201-214.
- Eikeland, O. J., Manger, T., & Asbjørnsen, A. (2009). *Education in Nordic prisons: Prisoners' educational background, preferences and motivation*. Copenhagen: Nordic Council of Ministers.
- Esperian, J. H. (2010). The Effect of Prison Education Programs on Recidivism. *Journal of Correctional Education*, 61(4), 316-334.
- Federale Overheidsdienst Justitie. (2012). *Justitie in cijfers 2011*. Brussel: Federale Overheidsdienst Retrieved from http://justitie.belgium.be/nl/binaries/Justitie%20in%20Cijfers%202011_tcm265-157786.pdf.
- Federale Overheidsdienst Justitie. (2013). Gevangenisbevolking. Retrieved 06/05/2013, from <http://statbel.fgov.be/nl/statistiek/cijfers/bevolking/andere/gevangenen/>

- Fuentes, J., Rael, G., & Duncan, C. (2010). The Hope Bridge Program: Addressing Recidivism through Education and Employment. *Community College Journal of Research and Practice*, 34(11), 898-900.
- Gaes, G. G. (2008). *The Impact of Prison Education Programs on Post-Release Outcomes*. The Prisoner Reentry Institute at John Jay College of Criminal Justice and the Urban Institute, New York City.
- Hetland, H., Elkeland, O.-J., Manger, T., Diseth, Å., & Asbjørnsen, A. (2007). Educational Background in a Prison Population. *Journal of Correctional Education*, 58(2), 145-156.
- Ismailova, Z. (2007). Prison Education Program Participation and Recidivism. from <https://khk.stuiterproxy.associatie.kuleuven.be/cdm4/DanaInfo=digital.library.duq.edu+document.php?CISOROOT=/etd&CISOPTR=47503>
- Lenaers, S., Valgaeren, E., & Van Haegendoren, M. (2001). *De Gemeenschap achter tralies: Onderzoek naar de behoeften van gedetineerden aan maatschappelijke hulp- en dienstverlening*. Hasselt, Diepenbeek.
- Lewis, J. (2006). Correctional Education: Why It Is Only "Promising". *Journal of Correctional Education*, 57(4), 286-296.
- Lockwood, S., Nally, J. M., Ho, T., & Knutson, K. (2012). The Effect of Correctional Education on Postrelease Employment and Recidivism: A 5-Year Follow-Up Study in the State of Indiana. *Crime & Delinquency*, 58(3), 380-396.
- Manger, T., Eikeland, O. J., & Asbjørnsen, A. (2012). Effects of Educational Motives on Prisoners' Participation in Education and Educational Desires. *European Journal on Criminal Policy and Research*, 1-13.
- Manger, T., Eikeland, O. J., Asbjørnsen, A., & Langelid, T. (2006). Educational Intentions Among Prison Inmates. *European Journal on Criminal Policy and Research*, 12(1), 35-48.
- Manger, T., Eikeland, O. J., Diseth, Å., Hetland, H., & Asbjørnsen, A. (2010). Prison Inmates' Educational Motives: Are They Pushed or Pulled? *Scandinavian Journal of Educational Research*, 54(6), 535-547.
- Mariën, D. (2012). *Jaarverslag hulp- en dienstverlening aan gedetineerden Turnhout 2011*. Departement Welzijn, volksgezondheid en gezin.
- Nally, J., Lockwood, S., Knutson, K., & Ho, T. (2012). An Evaluation of the Effect of Correctional Education Programs on Post-Release Recidivism and Employment: An Empirical Study in Indiana. *Journal of Correctional Education*, 63(1), 69-89.

- Parsons, M., & Langenbach, M. (1993). The Reasons Inmates Indicate They Participate in Prison Education Programs: Another Look at Boshier's PEPS. *Journal of Correctional Education*, 44(1), 38-41.
- Piotrowski, C., & Lathrop, P. J. (2012). Prison-based educational programs: a content analysis of government documents. *Education*, 132(3), 683-688.
- Sedgley, N. H., Scott, C. E., Williams, N. A., & Derrick, F. W. (2010). Prison's Dilemma: Do Education and Jobs Programmes Affect Recidivism? *Economica*, 77(307), 497-517.
- Tournel, H., & Snacken, S. (2009). *Vorming, opleiding en arbeidstoeleiding in zeven Vlaamse gevangnissen*. Vrije Universiteit Brussel, Brussel.
- Vancampfort, S. (2012). *Jaarverslag hulp- en dienstverlening aan gedetineerden Wortel 2011*. Vlaamse overheid
- Vandeurzen, I. (2013). *Jaarverslag Hulp- en dienstverlening aan gedetineerden Antwerpen 2012*. Vlaamse overheid
- Vermeulen, H., & Ubbink, D. T. (2009). *Vakliteratuur onder de loep: een praktische handleiding om wetenschappelijke literatuur kritisch te beoordelen*. Houten: Bohn Stafleu van Loghum.
- Vlaamse overheid. (2010). *Tussentijdse evaluatie: Decreet van 15 juni 2007 betreffende het volwassenenonderwijs*. Brussel: Retrieved from http://www.ond.vlaanderen.be/volwassenenonderwijs/beleid/documenten_evaluatie_regelgeving/Nota_evaluatie_onderwijs_gedetineerden_definitief08022010.pdf.
- Vogels, M. (2000). *Strategisch plan van de Vlaamse Gemeenschap: Missie, krachtlijnen, ambities, strategieën en kritische succesfactoren*. Retrieved from <http://www.wvg.vlaanderen.be/welzijnjustitie/gedetineerden/strategischplanhulpdienstverleningaangedetineerden.pdf>.
- Wade, B. (2007). Studies of Correctional Education Programs. *Adult Basic Education and Literacy Journal*, 1(1), 27-31.
- Ward, S. A. (2009). Career and Technical Education in United States Prisons: What Have We Learned? *Journal of Correctional Education*, 60(3), 191-200.
- Wheeldon, J. (2011). Visualizing the Future of Research on Post Secondary Correctional Education: Designs, Data, and Deliverables. *Journal of Correctional Education*, 62(2), 94-115.
- Wouters, C. (2012). *Jaarverslag hulp- en dienstverlening aan gedetineerden PSC Hoogstraten 2011*. Vlaamse overheid.

Bijlagen

Bijlage 1

Tabel 5
Kenmerken van de geïncludeerde studies in de literatuurstudie (Burgers, Assendelft, & Everdingen, 2008; Vermeulen & Ubbink, 2009)

Referentie	Type onderzoek	Mate van bewijs*	Populatie	Studieduur	Doelstelling - vraagstelling	Methodologie	Uitkomstmaten	Resultaten	Besluit – discussie	Aanbevelingen voor praktijk
Boshier, 1983	Beschrijvend onderzoek	C	102 gedetineerden	Momentopname	Het in kaart brengen van motieven waarom gedetineerden deelnemen aan onderwijs via een specifiek ontwikkelde Prison Education Participation Scale [PEPS].	Kwantitatief	Motivatie	Vijf onderliggende factoren voor motivatie: (I) persoonlijke controle, (II) zelfbevestiging, (III) contact met de buitenwereld, (IV) zelfbehoud en (V) kennis interesse.	Gedetineerden scoren het hoogst op persoonlijke controle en kennisopbouw.	Gevangenisson moeten meer ontwikkelen tot centra voor levens lang leren.
Brazzell et al., 2009	Verslag Rondetafelconferentie	D			Beschrijving van het huidige landschap van onderwijs aan gedetineerden en de effectiviteit ervan.	Kwalitatief	Onderwijsbehoeften; effectiviteit	Profil van gedetineerden: laaggeschoold en meer leer-, emotionele en gedragsstoornissen. Onderwijs aan gedetineerdend bevordert een betere re-integratie in de samenleving. Principes van effectieve praktijken: I) Programma's gericht op vaardigheidstraining, kennisontwikkeling en gedragsverandering; II) Programma's worden best aangeboden in combinatie met verslavingsbehandelingen, kennis en gedragstherapie, jobvoorbereiding en andere activiteiten; III) Programma-inhoud en methodes zijn gegrond door onderzoek en het programma is kwalitatief en wordt gegeven door getrainde leerkrachten die gestandaardiseerde protocollen volgen.	Weinig studies op basis van randomised controlled trials. Weinig studies controleren voor de voorkennis op vlak van onderwijs en het talentenniveau van participanten en niet-participanten. Componenten voor effectief correctioneel onderwijs bevatten (I) een gepaste studentenbeoordeling en plaatsing, (II) wel getrainde onderwijzers; (III) geschikt gebruik van technologie en (IV) effectieve beloningsstructuren; Onderwijs binnen de gevangenis muren en correctionele programma's moeten gezien worden als een eerste stap van het individu op een breder onderwijspad.	<i>Peer to peer learning'</i> is een belangrijke manier van instructie in correctionele settings. Aangepaste beloningssystemen.
Costelloe, 2003	Beschrijvend onderzoek	C		Momentopname	Motivatie van lerse gevangenen om deel te nemen aan onderwijs.	Kwalitatief	Motivatie	Gedetineerden zijn lagergeschoold dan de gemiddelde bevolking. Motieven om deel te nemen aan onderwijs in de gevangenis zijn uniek voor de gevangeniscontext (Vb. weg zijn uit de cel). Motivatie wordt opgedeeld in 'Push' en 'Pull' factoren. De 'Push' factoren zijn eigen aan de gevangeniscontext, de 'Pull' factoren zijn gelijkaardig aan deze bij de gemiddelde volwassen cursist.	Gedetineerden met een lager onderwijsniveau worden voornamelijk naar onderwijs 'geduwd' terwijl gedetineerden met een hoger onderwijsniveau eerder 'getrokken' worden naar onderwijs.	
Diseth, Eikeland, Manger, & Hetland, 2008	Verklarend onderzoek	C	3 289 gedetineerden	Momentopname	Onderzoek naar de kwaliteit van het onderwijs bij gedetineerden die onderwijs volgen in de gevangenis door te meten hoe de kwaliteit ervaren wordt, welke problemen gedetineerden ervaren met het onderwijs in de gevangenis, de graad van motivatie en welke leerstrategieën gedetineerden gebruiken.	Kwantitatief	Kwaliteit; tevredenheid; leerstrategieën	Er zijn significante verschillen terug te vinden in kwaliteit van de cursussen, motivatie en leerstrategieën tussen gedetineerden die onderwijs volgen en die geen onderwijs volgen. Kwaliteit: studenten die op universitair niveau studeerden waren minder tevreden met de onderwijskwaliteit. Leerstrategie: Diegenen die deelnamen aan een universiteitsprogramma hadden een hoger niveau van zelfeffectiviteit, intrinsieke waarde en zelfregulerende strategieën. Tevredenheid: problemen die het meest vastgesteld werden waren problemen met ICT, veiligheidsprocedures, transfer tijdens een onderwijstraject, reilen in de gevangenis en onaangepaste toegang tot literatuur.	Gevangenen zijn over het algemeen tevreden over de kwaliteit van onderwijs, zijn gemotiveerd en gebruiken de juiste leerstrategieën. Een aanzienlijk aantal gedetineerden rapporteerde leermoeilijkheden als oorzaak van problemen met studeren. Deze gedetineerden hebben een lagere motivatie en minder leerstrategieën om aan te wenden.	Verbeteren van de problemen kan een positieve bijdrage leveren aan de kwaliteit van het onderwijs aan gedetineerden. Gedetineerden met leermoeilijkheden identificeren en motiveren omdat ze een hoger risico hebben op inefficiënte leerstrategieën.
Eikeland, Manger & Asbjørnsen, 2009	Beschrijvend onderzoek	C			Onderzoek naar onderwijsachtergronden, - voorkeuren en motivatie in 5 landen.	Kwantitatief	Onderwijsachtergonden; onderwijsvoorkeuren; motivatie	Gedetineerden zijn een meer heterogene groep. In sommige landen is het aantal universitair en in de gevangenis even groot als het aantal gedetineerden die geen diploma hebben. Meeste gedetineerden zijn mannen. 1/3 van de gedetineerden neemt deel aan onderwijs. Deze deelname daalt naarmate de straf tijd korter is. In alle landen werd als voornaamste motivatie genoteerd: (I) zinvolle tijdsinvulling en (II) betere vooruitzichten op een job na vrijlating.	Nood aan behoeftenonderzoek en afstemming van het onderwijs op de behoeften van gedetineerden. Gedetineerden nemen niet deel: (I) omdat er te weinig variatie in onderwijsaanbod is; (II) onderwijsaanbod is te weinig gekend bij de gedetineerden. Er is nood aan beroepsgericht onderwijs. Onderwijsbelemmeringen moeten in kaart gebracht worden en er moet meer aandacht zijn voor geletterdheids cursussen.	Nood aan meer kwantitatieve en kwalitatieve studies die problemen in kaart brengen. Meer gedetailleerde studies omtrent onderwijs en motivatie voor kortgestraffen. Meer kennis over de allochtone gevangenisbevolking.
Esperian, 2010	Review	A2			Kan onderwijs aan gedetineerden voorkomen dat gedetineerden recidiveren?		Recidive	Onderzoeken die aantonen dat onderwijs bijdraagt tot het verminderen van recidive: I) Three state recidivism studie: reduceren recidive met 29 %; II) Studie van gedetineere moeders in Colorado: Vrouwen die participeerden aan beroepsgerichte opleidingen hadden een recidivecijfer van 8,75 %, vrouwen die noch participeerden in beroepsgericht onderwijs als academische programma's: recidivecijfer: 26 %; III) Studie 2002 survey in verschillende staten: onderwijsprogramma's kunnen recidive verminderen van 49 tot 20 %; IV) Nationale studies reduceren recidive met meer dan 30 %; V) Studie West Virginia: 320 volwassen mannen die in 1973 werden vrijgelaten en 4 jaar werden opgevolgd: 76 recidiveerden waarvan 55 niet hadden deelgenomen aan onderwijs; VI) National Correctional Association: afronden onderwijsprogramma: 70 % minder kans om te recidiveren dan diegenen die geen programma afronden; VII) Rapport US department: prison based education is de enige manier om recidive te verminderen.	Onderwijs voor huidige en voormalige gevangenen is een kostenbesparende oplossing om recidiven te verminderen en de publieke veiligheid te verhogen. Het effect van onderwijs op recidive wordt aangetoond en zelfs kleine verminderingen in recidiven kunnen een significante impact hebben wanneer deze over een groot aantal participanten verspreid wordt.	
Fuentes, Rael, & Duncan, 2010	Experimenteel onderzoek	C	108 testcases	12 maanden	Onderwijs is een belangrijke factor in het aanpakken van recidive en succesvolle re-integratie van gedetineerden in de samenleving. Hiervoor werd een speciaal onderwijsprogramma ontwikkeld (HOPE Bridge program = Helping Offenders prepare for education and Employment). Het succes van het programma wordt gemeten aan de hand van de re-integratie-, diploma- en tewerkstellingscijfers.	Experiment	Re-integratie; tewerkstelling; economische assumptie	108 participanten waarvan 95 het programma beëindigden; 13 drop-outs; 47 namen deel aan certificeerbare opleidingen; 8 van de 13 drop-outs recidiveerden (12 %); 18 vonden werk via het netwerk van het programma.	Het succes van dit programma wordt gemeten aan de hand van re-integratie, afstudeer- en tewerkstellingscijfers. Succesmaat: kostenbesparing voor de staat Colorado gemiddelde kost van een gedetineerde per jaar = 37 000 \$. Kostprijs van het programma = 150 000\$. Indien 95 gedetineerden die het programma beëindigen niet recidiveren betekent dit een besparing van 3,5 miljoen \$.	Sterk partnerschap nodig met probatiediensten. Noodzaak van bestuurders die geloven in de visie en de missie van het programma. De instructeurs moeten niet alleen lesgeven, maar moeten ook een relatie kunnen opbouwen en ondersteuning bieden aan de deelnemers van het programma.
Gaes, 2008	Review	A1			Wat is de werkelijke impact van het aanbieden van onderwijs aan gedetineerden?		Re-integratie; recidive; economische assumptie		Correctioneel onderwijs verbetert de kansen van gedetineerden om minder snel terug te keren naar de gevangenis na vrijlating. Economische assumptie: een kleine effectmaat kan een betekenisvolle netto winst opleveren. Economen maken een onderscheid tussen gemiddelde en marginale kosten. Marginale besparing refereert hier naar het verminderen van de kosten voor iedere crimineel die niet terugkeert naar het gerechtelijke systeem.	Meer sterke quasi-experimentele onderzoeken en RCT voor dit domein zijn nodig voor verder onderzoek te voeren. Er zijn onvoldoende kwalitatief goede studies die een indicatie geven van welk type van correctioneel onderwijs de hoogste re-integratie voorziet.
Hetland, Eikeland, Manger, Diseth, & Asbjørnsen, 2007	Beschrijvend onderzoek	C	3 289 Noorse gevangenen boven de 18 jaar	Momentopname	Onderzoek naar de onderwijsachtergrond van de totale gevangenispopulatie in Noorwegen.	Kwantitatief	Onderwijsachtergronden	7,2 % van de gevangenen heeft geen enkel onderwijs afgemaakt; 38 % van de gedetineerden met lager en lager secundair onderwijs als hoogst behaalde onderwijsniveau is het dubbele van de algemene bevolking. Het percentage van gedetineerden met hoger secundair onderwijs als hoogst behaalde onderwijsniveau was 48,1 % in vergelijking met 56,6 % in de algemene bevolking; 13,9 % behaalt een hoger onderwijsdiploma in vergelijking met 24 % in de algemene populatie. Het percentage van gedetineerden die hun onderwijs hebben afgemaakt stijgt met de leeftijd. 29,5 % van de gedetineerden hebben een beroepsgerichte opleiding afgemaakt.	Onderwijsniveau van gedetineerden ligt lager dan deze van de algemene bevolking. Het onderwijsniveau is het laagst bij de jonge gevangenisbevolking. Hoger geschoolde gedetineerden zijn meer gemotiveerd om onderwijs in de gevangenis te volgen maar zijn minder tevreden over de aangeboden kwaliteit.	Verder onderzoek moet focussen op de behoeften van gedetineerden en tegelijkertijd rekening houden met de verschillende onderwijsachtergronden van gedetineerden.
Ismailova, 2007	Retrospectief onderzoek	B	Populatie: data gebruikt van een studie waarbij 272 111 gevangenen werden vrijgelaten in 1994; N=38 624 (gedetineerden die 12 maanden opgesloten zaten)		Gedetineerden die actief deelnemen aan onderwijsprogramma's hebben significant minder kans om te recidiveren.	Kwantitatief	Recidive	Leeftijd, geslacht, ras, druggebruik en alcoholbehandelingsprogramma's, misdrijf of wanbedrijf en onderwijsprogramma's relateren significant met recidivisme. Drugbehandelingsprogramma's en beroepsgerichte opleidingen tonen geen positief verband met recidive. Onderwijsprogramma's hebben meer impact op recidive.	Onderwijsprogramma's hebben in tegenstelling tot beroepsgerichte opleidingen en drugbehandelingsprogramma's meer impact op recidive. De onderzoeker verwachtte dat een combinatie van deze programma's recidive zouden terugdringen dit klopt echter niet volgens het onderzoek. Onderwijsprogramma's verminderen wangedrag.	Focussen op één programma en niet op meerdere tegelijk.
Lewis, 2006	Review	A2			Dit onderzoek belicht de tekortkomingen in de huidige post-treatment en quasi-experimentele designs die gebruikt werden om de effectiviteit van verschillende soorten correctioneel onderwijs en beroepsgerichte trainingsprogramma's te evalueren.	Kwalitatief	Effectiviteit; recidive	Bij het meten van recidive op macro niveau, worden micro oorzaken voor recidive vaak buiten beschouwing gelaten. Deze buiten beschouwing gelaten factoren zijn vaak sterkere indicatoren voor recidive dan het volgen of afronden van correctioneel onderwijs. The medical model approach = holistische benadering.	Een accuraat specificeerbaar model vereist van de onderzoeker dat het model alle relevante variabelen bevat. De instructiemethode en de ervaring van de onderwijzer/attitude zijn aanneembare factoren de student beïnvloeden en vormen sleutelelementen om de echte impact van correctioneel onderwijs te achterhalen.	
Lockwood, Nally, Ho, & Knutson, 2012	Prospectief onderzoek	A2	Follow-up studie van 6 561 vrijgelaten daders in de staat Indiana die gedurende 5 jaar na vrijlating werden opgevolgd.	5 jaar	Heeft onderwijs en tewerkstelling een effect op recidive?	Kwantitatief	Recidive	Gedetineerden die een hoger onderwijsniveau hadden, hadden lagere recidivecijfers en een hogere tewerkstellingsgraad na vrijlating dan gedetineerden met een lager onderwijsniveau. Recidivecijfer van gedetineerden met een hoger onderwijsdiploma: 31 %. Gedetineerden met een onderwijsniveau lager dan middelbaar onderwijs: 56 %. Het werkloosheidspercentage bij de recidivisten was 42 %. Het werkloosheidscijfer bij de niet-recidivisten was 33 %. Jonge en werkloze gedetineerden die hun middelbaar onderwijs niet hebben afgerond worden sneller terug in hechtenis genomen ongeacht hun geslacht of ras.	Onderwijsniveau en tewerkstelling zijn belangrijke voorspellers voor recidive na vrijlating. Onderwijsprogramma's binnen detentie vormen een cruciaal element om werkgelegenheid bij gedetineerden na vrijlating te verhogen. Een variëteit aan onderwijs en basisvaardigheidsprogramma's verlagen het recidivecijfer van vrijgelaten gedetineerden. Het onderwijsniveau van gedetineerden heeft een significante impact op recidive. Gedetineerden met een lager onderwijsniveau hervallen sneller terug na hun vrijlating. Het onderwijsniveau van gedetineerden correleert met tewerkstelling na vrijlating. Gedetineerden met een hoger onderwijsniveau waren meer tewerkgesteld na hun vrijlating.	Er is nood aan onderwijs en job-training voor de vrijlating van gedetineerden. Beleidsmakers zouden kunnen overwegen subsidies te geven voor correctioneel onderwijs en job training voor gedetineerden om op die manier een impact te krijgen op het recidivecijfer. Er is nood om de effectiviteit van correctionele onderwijsprogramma's te beoordelen en na te gaan wat de vragen zijn van werkgevers uit de verschillende job sectoren die ex gedetineerden willen tewerkstellen.

Referentie	Type onderzoek	Mate van bewijs*	Populatie	Studieduur	Doelstelling - vraagstelling	Methodologie	Uitkomstmaten	Resultaten	Besluit – discussie	Aanbevelingen voor praktijk
Manger, Eikeland & Asbjørnsen, 2012	Beschrijvend onderzoek	C	3 359 gedetineerden	Momentopname	Effect van onderwijsmotieven op deelname aan onderwijs of de wens om deel te nemen aan onderwijs.	Kwantitatief	Motivatie	Drie motivatoren worden onderscheiden: (I) toekomstplanning; (II) sociale redenen en ontkomen aan; (III) aanleren van vaardigheden. Toekomstplanning is de meest uitgesproken factor. Geslacht en onderwijsniveau zijn niet significant voor het deelnemen aan onderwijs. Leeftijd heeft een significante negatieve impact. Hoe ouder gedetineerden hoe minder kans dat ze deelnemen aan onderwijs. Duurtijd van de straf heeft een significant positief effect. Hoe langer de duurtijd van de straf hoe meer kans dat ze deelnemen aan onderwijs. Het aanleren van vaardigheden is een sifnificante voorspeller om te starten met onderwijs binnen detentie. Toekomstplanning heeft een significant negatieve impact op deelname aan onderwijs, maar blijkt wel een significant positieve impact te hebben op het willen starten met onderwijs.		
Manger, Eikeland, Asbjørnsen & Langelid, 2006	Beschrijvend onderzoek	C	2 946 gedetineerden	Momentopname	Hebben geografische en culturele verwantschappen en leerproblemen een impact op de intentie om niet onderwijs te starten?	Kwantitatief	Onderwijsintenties	Geografische en culturele verwantschappen hebben een significante impact om te willen starten met onderwijs. Gedetineerden met lees- en schrijfproblemen hebben meer dan gedetineerden die deze problemen niet hebben de intentie om met onderwijs te starten. Gedetineerden die geen problemen hebben met rekenen geven aan de intentie te hebben om te starten met hoger onderwijs.	Culturele en geografisch verwantschap en leerproblemen hebben een impact op de intentie om met onderwijs te starten bij lager geschoolde gedetineerden. De impact verminderde bij hoger geschoolden maar er werd wel een verband gevonden bij hoger geschoolden die hoger onderwijs wilden verder zetten.	Gedetineerden van andere culturen ontdekken onderwijsmogelijkheden in de Noorse gevangnissen en de Noorse samenleving. Ze zien er voordeel in om deze mogelijkheden ook effectief te benutten en onderwijs in de gevangenis te starten. Detentietijd biedt hen de kans om vaardigheden aan te leren waarover ze niet beschikken. Gedetineerden die reeds een diploma middelbaar onderwijs hebben gaven aan de intentie te hebben hoger onderwijs te starten. Culturele en geografische verwantschap en leerproblemen hebben minder impact om onderwijs te starten bij gedetineerden die reeds over een bepaald onderwijsniveau beschikken.
Manger, Eikeland, Diseth, Hetland, & Asbjørnsen, 2010	Verklarend onderzoek	C	3 289 Noorse gevangenen boven de 18 jaar	Momentopname	Welke factoren beïnvloeden de keuze van het al dan niet volgen van onderwijs in de gevangenis. Worden gevangenen gedreven door factoren die los staan van onderwijs op zich, of zien ze onderwijs als een activiteit die op zichzelf aantrekkelijk is?	Kwantitatief	Motivatie	Drie categorieën van motieven werden geïdentificeerd: I) Voorbereiden op het leven na vrijlating; II) Sociale redenen en redenen uniek aan de gevangeniscontext III) Om kennis en vaardigheden te verwerven. Leeftijd heeft een significante invloed op onderwijsmotieven. Jonge gedetineerden scoren hoger op categorie (I) en (II). Gedetineerden met een langere detentietijd scoorden hoger voor categorie (I). Gedetineerden die jong zijn en een lange straf hebben zijn gemotiveerd om onderwijs te volgen omdat ze begaan zijn met hun toekomst en het vinden van een job. Onderwijs zien ze als een tweede kans. Niet Noren volgen onderwijs meer voor sociale redenen of redenen die uniek zijn voor de gevangeniscontext. Gedetineerden met een lager onderwijsprofiel scoorden hoger op (III) dan die met een hogere educatie.	Motieven kunnen veranderen tijdens detentietijd.	Leerkrachten in de gevangenis zouden passende en realistische antwoorden op de verschillende noden van de gevangenen moeten ontwikkelen. In bijzonder zouden leerkrachten in de gevangenis kennis moeten hebben van de factoren die kunnen bijdragen in de verandering van de motieven van de gedetineerden, zowel deze die geworteld zitten in de unieke context van de gevangenis alsook motieven die een beter platform voor leren kunnen produceren.
Nally, Lockwood, Knutson, & Ho, 2012	Prospectief onderzoek	A2	Follow-up studie waarbij 6 561 gedetineerden opgevolgd werden	5 jaar	Onderzoek naar tewerkstelling en recidive na vrijlating bij verschillende types van gedetineerden met een verschillend onderwijsniveau.	Kwantitatief	Recidive; tewerkstelling	I) Gedetineerden met een lager onderwijsniveau, hadden een kortere periode van tewerkstelling na vrijlating; II) Gedetineerden met een hoger onderwijs diploma hadden een langere periode van tewerkstelling dan gedetineerden met een middelbaar diploma of een diploma lager onderwijs; III) Tewerkgestelde gedetineerden na vrijlating hadden een lager recidive cijfer dan de werkloze gedetineerde na vrijlating.	Deze studie toont aan dat werkstatus, leeftijd en onderwijsniveau voorspellers zijn voor recidive. I) Gedetineerden die recidiveren kunnen gekarakteriseerd worden als werkloos, ongeschoold of onder geschoold, Afro Amerikaans, jong en mannelijk; II) Tewerkstelling na vrijlating, de leeftijd van de gedetineerde en zijn onderwijsniveau zijn belangrijke voorspellers voor recidive; III) Het onderwijsniveau van de gedetineerde heeft een simultaan effect op tewerkstelling na vrijlating en op recidive; IV) Tewerkstelling is de primaire voorspeller voor recidive, het volhouden van een tewerkstelling is een beslissende factor in het recidiveren.	
Parsons & Langenbach, 1993	Beschrijvend onderzoek	C	350 gedetineerden die deelnemen aan onderwijs	Momentopname	Onderzoek naar waarom gedetineerden deelnemen aan onderwijs gebruik makend van de PEPS van Boshier en nagaan of de resultaten overeenkomen met de onderliggende factoren van Boshier.	Kwantitatief	Motivatie	De onderzoekers vinden vier onderliggende factoren voor motivatie: (I) ‘cognitive controle’; (II) ‘goal orientation’; (III) ‘activity orientation’; (IV) ‘avoidance’. De eerste drie onderliggende factoren haalden hoger scores dan factor IV.	De ‘Avoidance’ motivatie speelde minder een rol om aan onderwijs deel te nemen dan de overige drie motivatoren.	De PEPS schaal die Boshier ontwikkelde zou herzien moeten worden wil men hiermee verdere onderzoeken uitvoeren. Een nieuwe factoranalyse met de gevonden factoren dient te gebeuren.
Piotrowski & Lathrop, 2012	Documentanalyse	D	8 overheidsdocumenten werden geanalyseerd met betrekking tot onderwijs aan gedetineerden		Analyse van overheidsdocumenten met de focus op programma-effectiviteit en op re-integratie.	Kwalitatief	Effectiviteit; re-integratie	Van de 8 overheidsdocumenten was er één met als resultaat dat gevangenisprogramma's niet alleen recidive verminderden maar ook een grote verbetering betekent voor het constructief functioneren van ex-gedetineerden. Jonge gedetineerden nemen vaker deel aan programma's dan oudere gedetineerden.	Indien gedetineerden geen toegang hebben tot onderwijs schommelt het standaard cijfer voor recidive tussen 60 en 70 %. Onderwijs en geletterdheidprogramma's in de gevangenis hebben een substantiële positieve impact op het verminderen van recidive. Beroepsgerichte trainingen zijn gematigd effectief. Om effectief te zijn moeten deze matchen met de noden en vaardigheden van de gedetineerden.	Training- en onderwijsprogramma's zouden moeten aansluiten bij de huidige tewerkstellingsnoden van de arbeidsmarkt met een vertaling naar huidig en up-to-date technologische trainingsmogelijkheden.
Sedgley, Scott, Williams, & Derrick, 2010	Prospectief onderzoek	B	4 515 mannelijke gevangenen die vrijgelaten werden in1992 uit gevangnissen in Ohio. Om in de dataset opgenomen te worden moesten gevangenen het laatste jaar voor hun vrijlating binnen het gevangenisstelsysteem gewerkt hebben of onderwijs gevolgd.	10 jaar	Onderzoek naar drie types gevangenisactiviteiten en hun effect op recidive. I) Gevangenisarbeid; II) Werk in de huishoudelijke diensten van de gevangenis; III) Onderwijs in de gevangenis.	Kwantitatief	Recidive	Gevangenen die participeerden in activiteiten zijn beter in staat om weg te blijven uit de gevangenis dan niet-participanten.	Effectief werk en onderwijsprogramma's kunnen een significante economische kostenbesparing creëren voor het gevangenisstelsysteem. Minder gevangenen keren terug naar de gevangenis of gevangenen keren later dan verwacht terug naar de gevangenis. De drie onderzochte programma's zijn alle drie belangrijk in het reduceren van recidive. Het gezamenlijk effect van participeren in meerdere programma's is minder dan de som van het effect van individuele programma's.	
Wade, 2007	Review	A1	Vergelijking van 13 onderzoeken		Onderzoek naar de validiteit van de data-analysetechnieken die gebruikt werden om de resultaten van het onderwijs aan gedetineerden te evalueren.	Kwalitatief	Kwaliteit; validiteit van gebruikte data-analyse technieken	Verskillende definities van recidivisme worden geformuleerd. Verschillende data-analyse technieken worden vergeleken.	Onderzoeken zijn te eenzijdig en vaak te onduidelijk geformuleerd. Meer onderzoek dient te gebeuren (<i>mixed method</i>) en een correcte statistische verwerking van de data.	I) Belang te weten waarom gedetineerden terug opgesloten worden is nodig om juiste conclusies te trekken. II) Leervinst bij gedetineerden evalueren. III) Gedetineerden met weinig onderwijsmogelijkheden kunnen in de criminaliteit raken om te overleven. Indien onderwijs aan gedetineerden correct wordt geïmplementeerd moet het gedetineerden een tweede kans bieden om productieve burgers in de maatschappij te worden.
Ward, 2009	Review	A2			Leidt beroep- en technisch gericht onderwijs (CET) in de gevangenis tot (I) minder geweld tijdens detentie; (II) minder recidive; (III) stijging van de werkgelegenheid en (IV) toename van deelname aan onderwijs na vrijlating?	Kwalitatief	Minder geweld; recidive; tewerkstelling; verderzetting onderwijs buiten de muren	I) Beëindigen van een CET programma in detentie verhoogt de kans op werk na detentie en zorgt voor minder arresten na detentie; II) Gedetineerden die vrijwillig aan een CET programma willen deelnemen zijn meer gemotiveerd dan diegenen die niet vrijwillig willen deelnemen; III) CET programma's leiden tot minder geweld in de gevangenis.	Bij het nagaan van het effect van onderwijs aan gedetineerden moet de sociale omgeving mee in rekening genomen worden. Meer stabiele voorspellers van recidiven zijn: leeftijd eerste misdrijf, geslacht, familiebanden, inkomen. Probleem van ‘Zelf-selectie’ geeft vertekende beelden. Gedetineerden die vrijwillig aan een CET programma willen deelnemen zijn meer gemotiveerd dan diegenen die niet vrijwillig willen deelnemen.	Sleutel-element voor het beëindigen van een CET programma in detentie door juiste selectie van kandidaten en een realistisch tijdsindicatie. Selectie van kandidaten op basis van afstemming duur detentie en lengte CET programma. Beëindigen van programma kort voor vrijlating. CET programma's moeten vaardigheden bevatten die ze op de (arbeids)markt kunnen gebruiken.
Wheeldon, 2011	Review	A2			Overzicht van bestaand onderzoek van correctioneel onderwijs en bediscussieerd een aantal uitdagingen in het beoordelen van effectiviteit.	Kwalitatief	Recidive; economische assumptie; effectiviteit	Tweedekansonderwijs in gevangnissen resulteert in een gemiddelde daling van recidive met 18 tot 36 %. Beste design is random selectie. Dit maakt het de onderzoeker mogelijk te kijken naar studenten die willekeurig geplaatst worden in een experimentele of een controle groep. Mixed method studies bieden een vollediger beeld van programma-effectiviteit. Deze benadering combineert statistische kwantitatieve metingen met diepte-interviews die een kwalitatieve analyse benaderen om narratieve reflecties van studenten en andere betrokkenen bij het programma bloot te leggen.	Bij het bestuderen van een populatie die zelf kiest om correctioneel onderwijs te volgen, is het moeilijk om conclusies te trekken of het resultaat gebokt wordt door het programma of het individu. Om een meer genuanceerd beeld van programma effectiviteit te krijgen zou onderzoek gebaseerd moeten zijn op meerdere metingen van verschillende soorten data: I) Studenten resultaten; II) Studenten perceptie; III) Institutionele effecten; IV) Beeld van de instructeur. Er is bewijs dat het aanbieden van tweedekansonderwijs minder kost dan het opsluiten van criminelen. Het blijkt dat correctioneel tweedekansonderwijs meer criminaliteit vermindert dan het uitbreiden van gevangenis capaciteit. De besparingen gerealiseerd door het departement justitie zijn een krachtige financiële beloning om het tweedekansonderwijs binnen detentie op te starten, te continueren en uit te breiden.	

Noor. Wanneer geen gegevens zijn gepresenteerd dan betekent dat, dat we hierover niet beschikken.

*Legende (Burgers, Assendelft, & Everdingen, 2008)

Indeling van methodologische kwaliteit van individuele studies**

A1	Systematische review van ten minste twee onafhankelijk van elkaar uitgevoerde onderzoeken van A2-niveau
A2	Prospectief cohortonderzoek van voldoende omvang en follow-up, waarbij adequaat gecontroleerd is voor 'confounding' en selectieve follow-up voldoende is uitgesloten
B	Case controle: prospectief cohortonderzoek, maar niet met alle kenmerken als genoemd onder A2 of retrospectief cohortonderzoek
C	Case series: niet-vergelijkend onderzoek
D	Mening van deskundigen

**kwaliteit van de studies neemt af van A naar D

Bijlage 2

Arendonk,

«Begroetingsregel»

In het kader van mijn masterproef, ter afronding van mijn studies *Master in de Opleidings- en onderwijswetenschappen* aan de Universiteit Antwerpen, zal ik een onderzoek voeren naar de motieven van gedetineerden om onderwijs te volgen binnen hun detentietijd.

De bedoeling van het onderzoek is om na te gaan welke factoren de keuze van het al dan niet volgen van onderwijs binnen detentie beïnvloeden.

Voor dit onderzoek had ik graag alle gedetineerden verblijvend in de strafinrichting van (Turnhout, Hoogstraten of Wortel) bevraagd over hun onderwijsmotieven, en met dit schrijven wil ik hiervoor uw toestemming vragen.

Als bijlage mail ik u de vragenlijst die van de gedetineerden zal worden afgenomen. De ingevulde vragenlijsten zullen strikt vertrouwelijk en anoniem verwerkt worden en enkel dienen voor dit wetenschappelijk onderzoek.

Het afnemen van de vragenlijsten staat gepland op [] februari 2013 en zal een ganse dag in beslag nemen. Om dit binnen de inrichting vlot te laten verlopen zal ik vooraf de procedure doornemen met de Penitentiair Assistent.

Voor verdere vragen kan u steeds bij mij terecht of bij mijn promotor (Professor Dr. G. Lauwers).

Ik dank u dan ook hartelijk voor uw zeer gewaardeerde medewerking
met de meeste hoogachting,

An Pijnaerts

mede namens Prof. Dr. G. Lauwers, promotor

An Pijnaerts

Hovestraat 87

2370 Arendonk

GSM: 0474/ 93 01 54

E-mail: An.Pijnaerts@student.ua.ac.be

Bijlage 3

Vragenlijst over onderwijsmotieven bij gedetineerden

Beste,

Deze vragenlijst maakt deel uit van een onderzoek dat ik voer in het kader van mijn masterproef. Met deze vragenlijst had ik graag de onderwijsmotieven van de gedetineerden die verblijven in de gevangenis van Hoogstraten in kaart willen brengen.

Om dit onderzoek tot een goed einde te brengen had ik graag op uw bereidwillige medewerking gerekend.

De vragenlijst begint met een aantal vragen naar uw persoonsgegevens en detentiegegevens. Het tweede deel van de vragenlijst peilt naar uw motieven om al dan niet onderwijs te volgen in de gevangenis van Hoogstraten.

Ik wil benadrukken dat uw antwoorden volledig anoniem en vertrouwelijk behandeld zullen worden.

Alvast bedankt voor uw medewerking.

Persoonsgegevens

Vraag 1 In welk jaar bent u geboren?

19

Vraag 2 In welk land bent u geboren?

Vraag 3 Hebt u de Belgische nationaliteit.

- ☐ Ja;
- ☐ Nee.

Vraag 4 Hebt u kinderen?

- ☐ Ja;
- ☐ Nee.

Vraag 5 Wat is het hoogst behaalde diploma dat u behaalde?

- ☐ Geen diploma;
- ☐ Lager onderwijs;
- ☐ Lager secundair onderwijs (de eerst drie jaren van het middelbaar);
- ☐ Algemeen secundair onderwijs (ASO);
- ☐ Technisch secundair onderwijs (TSO);
- ☐ Kunstsecundair onderwijs (KSO);
- ☐ Beroepssecundair onderwijs (TSO);
- ☐ Deeltijds onderwijs (DO);
- ☐ Buitengewoon onderwijs (BusO);
- ☐ Hoger onderwijs;
- ☐ Universitair onderwijs;
- ☐ Ander diploma: (vul in)

Vraag 6 Voor u in de gevangenis terecht kwam:

- ☐ Was ik werkloos;
- ☐ Werkte ik.

Detentiegegevens

Vraag 7 Op welke leeftijd kwam u voor de eerste keer met het gerechtelijk systeem in aanraking?
.....

Vraag 8 Op welke leeftijd kwam u voor de eerste keer in de gevangenis terecht?
.....

Vraag 9 Welke strafmaat kreeg u opgelegd?

- ☐ Minder dan 3 jaar;
- ☐ Tussen 3 en 5 jaar;
- ☐ Tussen 5 en 7 jaar;
- ☐ Tussen 7 en 9 jaar;
- ☐ Meer dan 9 jaar;
- ☐ Ik ben in afwachting van mijn straf.

Vraag 10 Hoe lang verblijft u momenteel in deze gevangenis?
..... jaar;
..... maanden.

Vraag 11 Dit is:

- ☐ De eerst keer dat ik in de gevangenis zit;
- ☐ De tweede keer dat ik in de gevangenis zit voor dezelfde feiten;
- ☐ De tweede keer dat ik in de gevangenis zit, maar voor andere feiten.

Vraag 12 Voor welke feiten zit u in de gevangenis?

- ☐ Geweldpleging (diefstal, overval, inbraak met geweld);
- ☐ Niet gewelddadige feiten (heling, fraude,);
- ☐ Seksuele feiten;
- ☐ Druggerelateerde feiten.

Onderwijsgegevens

Vraag 13 Weet u welke cursussen u kan volgen in de gevangenis?

- ☐ Ja;
- ☐ Nee.

Vraag 14 Volgt u onderwijs in de gevangenis waar u momenteel verblijft?

- ☐ Ja, ik volg momenteel onderwijs;
- ☐ Momenteel volg ik geen cursus, maar ik heb vroeger wel een cursus gevolgd;
- ☐ Ik heb nog nooit een cursus in deze gevangenis gevolgd → **ga naar vraag 16.**

Vraag 15

Hieronder vind je een aantal mogelijke redenen waarom je startte met onderwijs in de gevangenis. Hoe belangrijk waren deze redenen voor jou om te starten met een onderwijscursus. Voor iedere reden maak je de keuze uit: dit was 'heel belangrijk' voor mij, 'enigszins belangrijk' of 'niet belangrijk'.

	Heel belangrijk	Enigszins belangrijk	Niet belangrijk
1. Om iets bij te willen leren;	☐	☐	☐
2. Om meer kans te maken op een betere job na vrijlating;	☐	☐	☐
3. Om een diploma of een getuigschrift te behalen;	☐	☐	☐
4. Om deel te nemen aan groepsactiviteiten;	☐	☐	☐
5. Om iets bij te willen leren over een bepaald onderwerp;	☐	☐	☐
6. Om mijn tijd zinvol in te vullen;	☐	☐	☐
7. Om na mijn vrijlating beter te kunnen functioneren in de samenleving;	☐	☐	☐
8. Om weg te zijn uit mijn cel;	☐	☐	☐
9. Om de tijd die ik hier ben draaglijker te maken;	☐	☐	☐
10. Om mijn zelfvertrouwen te verbeteren;	☐	☐	☐
11. Als brug om buiten de muren verder te studeren;	☐	☐	☐
12. Omdat mijn celgenoten onderwijs volgen;	☐	☐	☐
13. Omdat het beter is dan werken in de gevangenis;	☐	☐	☐
14. Omdat ik aangemoedigd werd om onderwijs te volgen;	☐	☐	☐
15. Omdat ik hierdoor minder snel nieuwe feiten ga plegen na vrijlating;	☐	☐	☐
16. Andere:	☐	☐	☐

Vraag 16

Hieronder vind je een aantal mogelijke redenen waarom je NIET startte met onderwijs in de gevangenis. Hoe belangrijk waren deze redenen voor jou om NIET te starten met een onderwijscursus. Voor iedere reden maak je de keuze uit: dit was 'heel belangrijk' voor mij, 'enigszins belangrijk' of 'niet belangrijk'.

	heel belangrijk	Enigszins belangrijk	Niet belangrijk
1. Omdat ik liever werk;	☐	☐	☐
2. Omdat er geen cursussen zijn die mij interesseren;	☐	☐	☐
3. Omdat ik niet weet welke cursussen ik kan volgen;	☐	☐	☐
4. Omdat ik de cursus niet volledig kan afmaken;	☐	☐	☐
5. Omdat ik problemen heb met lezen en schrijven;	☐	☐	☐
6. Omdat ik niet graag naar school ga;	☐	☐	☐
7. Omdat de kans groot is dat ik op transfer ga vooraleer ik de cursus heb afgerond;	☐	☐	☐
8. Omdat ik mij niet kan concentreren;	☐	☐	☐
9. Omdat er onvoldoende toegang is tot extra informatie;	☐	☐	☐
10. Omdat de veiligheidsrestricties te groot zijn.	☐	☐	☐

Vragenlijst over onderwijsmotieven bij gedetineerden

Beste,

Deze vragenlijst maakt deel uit van een onderzoek dat ik voer in het kader van mijn masterproef. Met deze vragenlijst had ik graag de onderwijsmotieven van de gedetineerden die verblijven in de gevangenis van Turnhout in kaart willen brengen.

Om dit onderzoek tot een goed einde te brengen had ik graag op uw bereidwillige medewerking gerekend.

De vragenlijst begint met een aantal vragen naar uw persoonsgegevens en detentiegegevens. Het tweede deel van de vragenlijst peilt naar uw motieven om al dan niet onderwijs te volgen in de gevangenis van Turnhout.

Ik wil benadrukken dat uw antwoorden volledig anoniem en vertrouwelijk behandeld zullen worden.

Alvast bedankt voor uw medewerking.

Persoonsgegevens

Vraag 1 In welk jaar bent u geboren?

19

Vraag 2 In welk land bent u geboren?

Vraag 3 Hebt u de Belgische nationaliteit.

- ☐ Ja;
- ☐ Nee.

Vraag 4 Hebt u kinderen?

- ☐ Ja;
- ☐ Nee.

Vraag 5 Wat is het hoogst behaalde diploma dat u behaalde?

- ☐ Geen diploma;
- ☐ Lager onderwijs;
- ☐ Lager secundair onderwijs (de eerst drie jaren van het middelbaar);
- ☐ Algemeen secundair onderwijs (ASO);
- ☐ Technisch secundair onderwijs (TSO);
- ☐ Kunstsecundair onderwijs (KSO);
- ☐ Beroepssecundair onderwijs (TSO);
- ☐ Deeltijds onderwijs (DO);
- ☐ Buitengewoon onderwijs (BusO);
- ☐ Hoger onderwijs;
- ☐ Universitair onderwijs;
- ☐ Ander diploma: (vul in)

Vraag 6 Voor u in de gevangenis terecht kwam:

- ☐ Was ik werkloos;
- ☐ Werkte ik.

Detentiegegevens

Vraag 7 Op welke leeftijd kwam u voor de eerste keer met het gerechtelijk systeem in aanraking?
.....

Vraag 8 Op welke leeftijd kwam u voor de eerste keer in de gevangenis terecht?
.....

Vraag 9 Welke strafmaat kreeg u opgelegd?

- ☐ Minder dan 3 jaar;
- ☐ Tussen 3 en 5 jaar;
- ☐ Tussen 5 en 7 jaar;
- ☐ Tussen 7 en 9 jaar;
- ☐ Meer dan 9 jaar;
- ☐ Ik ben in afwachting van mijn straf.

Vraag 10 Hoe lang verblijft u momenteel in deze gevangenis?
..... jaar;
..... maanden.

Vraag 11 Dit is:

- ☐ De eerst keer dat ik in de gevangenis zit;
- ☐ De tweede keer dat ik in de gevangenis zit voor dezelfde feiten;
- ☐ De tweede keer dat ik in de gevangenis zit, maar voor andere feiten.

Vraag 12 Voor welke feiten zit u in de gevangenis?

- ☐ Geweldpleging (diefstal, overval, inbraak met geweld);
- ☐ Niet gewelddadige feiten (heling, fraude,);
- ☐ Seksuele feiten;
- ☐ Druggerelateerde feiten.

Onderwijsgegevens

Vraag 13 Weet u welke cursussen u kan volgen in de gevangenis?

- ☐ Ja;
- ☐ Nee.

Vraag 14 Volgt u onderwijs in de gevangenis waar u momenteel verblijft?

- ☐ Ja, ik volg momenteel onderwijs;
- ☐ Momenteel volg ik geen cursus, maar ik heb vroeger wel een cursus gevolgd;
- ☐ Ik heb nog nooit een cursus in deze gevangenis gevolgd → **ga naar vraag 16.**

Vraag 15

Hieronder vind je een aantal mogelijke redenen waarom je startte met onderwijs in de gevangenis. Hoe belangrijk waren deze redenen voor jou om te starten met een onderwijscursus. Voor iedere reden maak je de keuze uit: dit was 'heel belangrijk' voor mij, 'enigszins belangrijk' of 'niet belangrijk'.

	Heel belangrijk	Enigszins belangrijk	Niet belangrijk
1. Om iets bij te willen leren;	☐	☐	☐
2. Om meer kans te maken op een betere job na vrijlating;	☐	☐	☐
3. Om een diploma of een getuigschrift te behalen;	☐	☐	☐
4. Om deel te nemen aan groepsactiviteiten;	☐	☐	☐
5. Om iets bij te willen leren over een bepaald onderwerp;	☐	☐	☐
6. Om mijn tijd zinvol in te vullen;	☐	☐	☐
7. Om na mijn vrijlating beter te kunnen functioneren in de samenleving;	☐	☐	☐
8. Om weg te zijn uit mijn cel;	☐	☐	☐
9. Om de tijd die ik hier ben draaglijker te maken;	☐	☐	☐
10. Om mijn zelfvertrouwen te verbeteren;	☐	☐	☐
11. Als brug om buiten de muren verder te studeren;	☐	☐	☐
12. Omdat mijn celgenoten onderwijs volgen;	☐	☐	☐
13. Omdat het beter is dan werken in de gevangenis;	☐	☐	☐
14. Omdat ik aangemoedigd werd om onderwijs te volgen;	☐	☐	☐
15. Omdat ik hierdoor minder snel nieuwe feiten ga plegen na vrijlating;	☐	☐	☐
16. Andere:	☐	☐	☐

Vraag 16

Hieronder vind je een aantal mogelijke redenen waarom je NIET startte met onderwijs in de gevangenis. Hoe belangrijk waren deze redenen voor jou om NIET te starten met een onderwijscursus. Voor iedere reden maak je de keuze uit: dit was 'heel belangrijk' voor mij, 'enigszins belangrijk' of 'niet belangrijk'.

	heel belangrijk	Enigszins belangrijk	Niet belangrijk
1. Omdat ik liever werk;	☐	☐	☐
2. Omdat er geen cursussen zijn die mij interesseren;	☐	☐	☐
3. Omdat ik niet weet welke cursussen ik kan volgen;	☐	☐	☐
4. Omdat ik de cursus niet volledig kan afmaken;	☐	☐	☐
5. Omdat ik problemen heb met lezen en schrijven;	☐	☐	☐
6. Omdat ik niet graag naar school ga;	☐	☐	☐
7. Omdat de kans groot is dat ik op transfer ga vooraleer ik de cursus heb afgerond;	☐	☐	☐
8. Omdat ik mij niet kan concentreren;	☐	☐	☐
9. Omdat er onvoldoende toegang is tot extra informatie;	☐	☐	☐
10. Omdat de veiligheidsrestricties te groot zijn.	☐	☐	☐

Vragenlijst over onderwijsmotieven bij gedetineerden

Beste,

Deze vragenlijst maakt deel uit van een onderzoek dat ik voer in het kader van mijn masterproef. Met deze vragenlijst had ik graag de onderwijsmotieven van de gedetineerden die verblijven in de gevangenis van Wortel in kaart willen brengen.

Om dit onderzoek tot een goed einde te brengen had ik graag op uw bereidwillige medewerking gerekend.

De vragenlijst begint met een aantal vragen naar uw persoonsgegevens en detentiegegevens. Het tweede deel van de vragenlijst peilt naar uw motieven om al dan niet onderwijs te volgen in de gevangenis van Wortel.

Ik wil benadrukken dat uw antwoorden volledig anoniem en vertrouwelijk behandeld zullen worden.

Alvast bedankt voor uw medewerking.

Persoonsgegevens

Vraag 1 In welk jaar bent u geboren?

19

Vraag 2 In welk land bent u geboren?

Vraag 3 Hebt u de Belgische nationaliteit.

- ☐ Ja;
- ☐ Nee.

Vraag 4 Hebt u kinderen?

- ☐ Ja;
- ☐ Nee.

Vraag 5 Wat is het hoogst behaalde diploma dat u behaalde?

- ☐ Geen diploma;
- ☐ Lager onderwijs;
- ☐ Lager secundair onderwijs (de eerst drie jaren van het middelbaar);
- ☐ Algemeen secundair onderwijs (ASO);
- ☐ Technisch secundair onderwijs (TSO);
- ☐ Kunstsecundair onderwijs (KSO);
- ☐ Beroepssecundair onderwijs (TSO);
- ☐ Deeltijds onderwijs (DO);
- ☐ Buitengewoon onderwijs (BusO);
- ☐ Hoger onderwijs;
- ☐ Universitair onderwijs;
- ☐ Ander diploma: (vul in)

Vraag 6 Voor u in de gevangenis terecht kwam:

- ☐ Was ik werkloos;
- ☐ Werkte ik.

Detentiegegevens

Vraag 7 Op welke leeftijd kwam u voor de eerste keer met het gerechtelijk systeem in aanraking?
.....

Vraag 8 Op welke leeftijd kwam u voor de eerste keer in de gevangenis terecht?
.....

Vraag 9 Welke strafmaat kreeg u opgelegd?

- ☐ Minder dan 3 jaar;
- ☐ Tussen 3 en 5 jaar;
- ☐ Tussen 5 en 7 jaar;
- ☐ Tussen 7 en 9 jaar;
- ☐ Meer dan 9 jaar;
- ☐ Ik ben in afwachting van mijn straf.

Vraag 10 Hoe lang verblijft u momenteel in deze gevangenis?
..... jaar;
..... maanden.

Vraag 11 Dit is:

- ☐ De eerst keer dat ik in de gevangenis zit;
- ☐ De tweede keer dat ik in de gevangenis zit voor dezelfde feiten;
- ☐ De tweede keer dat ik in de gevangenis zit, maar voor andere feiten.

Vraag 12 Voor welke feiten zit u in de gevangenis?

- ☐ Geweldpleging (diefstal, overval, inbraak met geweld);
- ☐ Niet gewelddadige feiten (heling, fraude,);
- ☐ Seksuele feiten;
- ☐ Druggerelateerde feiten.

Onderwijsgegevens

Vraag 13 Weet u welke cursussen u kan volgen in de gevangenis?

- ☐ Ja;
- ☐ Nee.

Vraag 14 Volgt u onderwijs in de gevangenis waar u momenteel verblijft?

- ☐ Ja, ik volg momenteel onderwijs;
- ☐ Momenteel volg ik geen cursus, maar ik heb vroeger wel een cursus gevolgd;
- ☐ Ik heb nog nooit een cursus in deze gevangenis gevolgd → **ga naar vraag 16.**

Vraag 15

Hieronder vind je een aantal mogelijke redenen waarom je startte met onderwijs in de gevangenis. Hoe belangrijk waren deze redenen voor jou om te starten met een onderwijscursus. Voor iedere reden maak je de keuze uit: dit was 'heel belangrijk' voor mij, 'enigszins belangrijk' of 'niet belangrijk'.

	Heel belangrijk	Enigszins belangrijk	Niet belangrijk
1. Om iets bij te willen leren;	☐	☐	☐
2. Om meer kans te maken op een betere job na vrijlating;	☐	☐	☐
3. Om een diploma of een getuigschrift te behalen;	☐	☐	☐
4. Om deel te nemen aan groepsactiviteiten;	☐	☐	☐
5. Om iets bij te willen leren over een bepaald onderwerp;	☐	☐	☐
6. Om mijn tijd zinvol in te vullen;	☐	☐	☐
7. Om na mijn vrijlating beter te kunnen functioneren in de samenleving;	☐	☐	☐
8. Om weg te zijn uit mijn cel;	☐	☐	☐
9. Om de tijd die ik hier ben draaglijker te maken;	☐	☐	☐
10. Om mijn zelfvertrouwen te verbeteren;	☐	☐	☐
11. Als brug om buiten de muren verder te studeren;	☐	☐	☐
12. Omdat mijn celgenoten onderwijs volgen;	☐	☐	☐
13. Omdat het beter is dan werken in de gevangenis;	☐	☐	☐
14. Omdat ik aangemoedigd werd om onderwijs te volgen;	☐	☐	☐
15. Omdat ik hierdoor minder snel nieuwe feiten ga plegen na vrijlating;	☐	☐	☐
16. Andere:	☐	☐	☐

Vraag 16

Hieronder vind je een aantal mogelijke redenen waarom je NIET startte met onderwijs in de gevangenis. Hoe belangrijk waren deze redenen voor jou om NIET te starten met een onderwijscursus. Voor iedere reden maak je de keuze uit: dit was 'heel belangrijk' voor mij, 'enigszins belangrijk' of 'niet belangrijk'.

	heel belangrijk	Enigszins belangrijk	Niet belangrijk
1. Omdat ik liever werk;	☐	☐	☐
2. Omdat er geen cursussen zijn die mij interesseren;	☐	☐	☐
3. Omdat ik niet weet welke cursussen ik kan volgen;	☐	☐	☐
4. Omdat ik de cursus niet volledig kan afmaken;	☐	☐	☐
5. Omdat ik problemen heb met lezen en schrijven;	☐	☐	☐
6. Omdat ik niet graag naar school ga;	☐	☐	☐
7. Omdat de kans groot is dat ik op transfer ga vooraleer ik de cursus heb afgerond;	☐	☐	☐
8. Omdat ik mij niet kan concentreren;	☐	☐	☐
9. Omdat er onvoldoende toegang is tot extra informatie;	☐	☐	☐
10. Omdat de veiligheidsrestricties te groot zijn.	☐	☐	☐